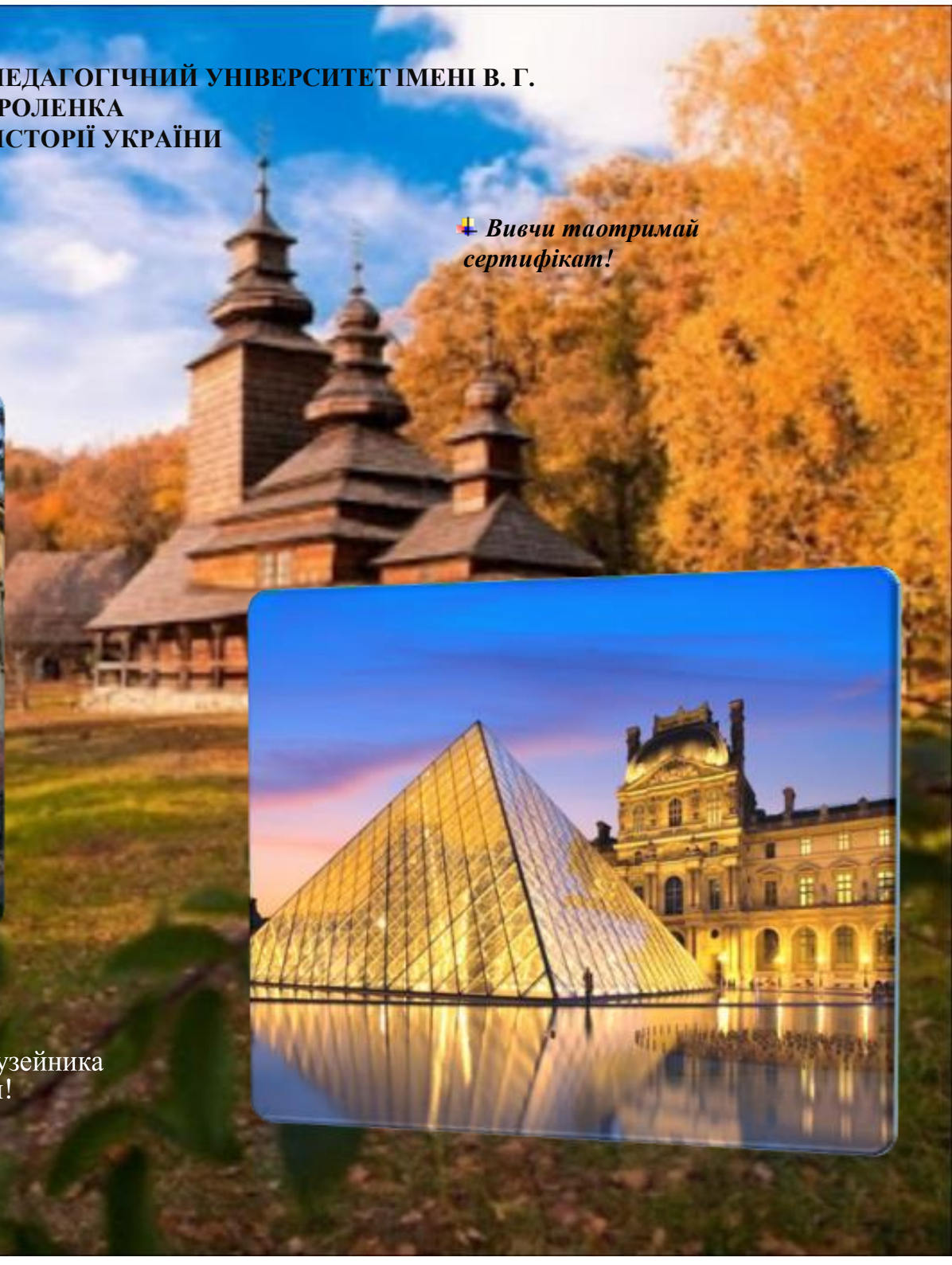

ПОЛТАВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ В. Г.
КОРОЛЕНКА
КАФЕДРА ІСТОРІЇ УКРАЇНИ

СЕРТИФІКАТНА ОСВІТНЯ ПРОГРАМА
«МУЗЕЙНА СПРАВА»

✚ *Вивчи та отримай
сертифікат!*

Пориньте у світ музеїв!
Опануйте додатковими фаховими компетентностями музейника
та допоможіть іншим пізнати красу минувшини!

СЕРТИФІКАТНА ОСВІТНЯ ПРОГРАМА

« МУЗЕЙНА СПРАВА »

Кафедра Історії України

Профіль СОП:

Рівень вищої освіти: Перший (бакалаврський)

Мета: опанування програмних компетентностей, які надає вивчення компонентів сертифікатної освітньої програми для роботи в музейних закладах, здійснення дослідницької діяльності у галузі гуманітарних наук, охорони історико-культурної спадщини України.

Передумови вивчення: зміст навчальних дисциплін загальної і професійної підготовки у ході першого року навчання студентів бакалаврського рівня гуманітарних та педагогічних спеціальностей.

Мова викладання: Українська

Програмні компетентності:

1. Готовність до пізнання нового і неперервного навчання, опанування нових знань і способів мислення.
2. Здатність опанувати та реалізувати систематизацію і музеєфікацію історико-археологічних пам'яток та артефактів, архівних документів.
3. Готовність реалізувати теоретичні знання і практичні навички роботи з виявлення, опрацювання та охорони матеріальної і нематеріальної історико-культурної спадщини.
4. Знання правил музейної, археографічної, архівної роботи, принципів експонування артефактів і підготовки тематико-експозиційних планів і виставок.
5. Здатність діяти соціально відповідально та свідомо в умовах зростання актуальності гуманітарної складової суспільного життя в Україні.

Програмні результати навчання:

ПРН 1.Знати найважливіші факти історичного минулого українського народу і історії людства загалом, а також мати більш глибокі знання про певний історичний період або проблему.

ПРН 2. Володіти понятійно-категоріальним апаратом історичної науки, професійно оперувати науковими термінами, прийнятими у фаховому середовищі; теоретико-методологічною базою гуманітарних наук в контексті історичних досліджень.

ПРН 3. Брати участь у плануванні та виконанні наукових досліджень у сфері

історії, музейництва, презентувати результати досліджень, аргументувати висновки.

ПРН 4. Сформувати навички організації практичного вирішення питань історичної пам'яті та охорони матеріальної й нематеріальної історико-культурної спадщини України.

ПРН 5. Застосовувати сучасні підходи, принципи та методології історичних та археологічних досліджень, методи професійного інструментарію пошуку, обробки та музеєфікації історико-археологічних пам'яток у ході навчання.

ПРН 6. Застосовувати набуті спеціальні компетентності на широкому громадсько-політичному та суспільному рівнях, аргументувати важливість соціальних функцій історика та музейника в сучасному суспільстві.

Загальний обсяг СОП 52 кредити ЄКТС (1560 год.)

Вимоги до випуску: успішне опанування усіх освітніх компонентів програми. По закінченню СОП студент отримує відповідний сертифікат.

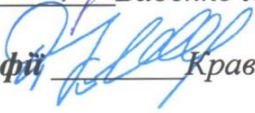
Курси, прослухані в рамках сертифікатної освітньої програми, зараховуються одночасно як вибіркові навчальні дисципліни.

**Навчальний план сертифікатної освітньої програми
«Музейна справа»**

ВИБІРКОВІ НАВЧАЛЬНІ ДИСЦИПЛІНИ									
№ з/п	Повна назва навчальноїдисципліни	Розподіл за семестра-ми		Кредити ЄКТС	Кількість годин				
		Екзамени	Заліки		Загальний обсяг	Аудитор наробота			Самостійна робота
						всього	лекції	практичні заняття	
1.	Світова музеологія		3	4	120	48	24	24	72
2.	Археологічна музеологія		4	4	120	48	24	24	72
3.	Сучасні інформаційні технології у музейній справі		5	4	120	48	24	24	72
4.	Пам'яткознавство та охорона культурної спадщини в Україні		5	4	120	48	24	24	72
5.	Історія дитинства: матеріальна культура і візуальні та писемні джерела		5	4	120	48	24	24	72
6.	Державотворчі процеси в новітній історії України		6	4	120	48	24	24	72
7.	Культова архітектура України		6	4	120	48	24	24	72
8.	Історія і культура Полтавщини з основами екскурсійної справи		6	4	120	48	24	24	72
9.	Практикум із екскурсознавства		7	4	120	48	24	24	72
10.	Методика архівної фондової роботи		7	4	120	48	24	24	72
11.	Місто Полтава у другій половині XVIII ст.		8	4	120	48	24	24	72
12.	Історія повсякдення		8	4	120	48	24	24	72
13.	Методика музейно-етнографічних досліджень		8	4	120	48	24	24	72
Всього				52	1560	624	312	312	936

Керівник СОП Гура Олексій Анатолійович, кандидат історичних наук, доцент кафедри історії України

Завідувач кафедри історії України Бабенко Людмила Леонідівна

Декан факультету історії та географії Кравченко Петро Анатолійович

Анотації навчальних дисциплін сертифікатної освітньої програми «Музейна справа»

Анотація навчальної дисципліни «Світова музеологія»

П.І.Б., науковий ступінь, вчене звання НПП: Жалій Тамара Віталіївна, кандидат історичних наук, доцент

Кафедра: історії України (каб.19, навч.корпус.1)

Факультет: історії та географії

Назва освітньої програми , для якої пропонується НД: «Історія та археологія»	Мета: Вивчити тенденції розвитку світової музеології в умовах соціально-культурних трансформацій призначення музею; основні напрямки діяльності музеїв як активних учасників сучасних культурно-національних і політичних процесів; ознайомлення студентів з найвідомішими світовими музейними комплексами як носіями досягнень світових цивілізацій.
Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський)	
Семестр: 3 Статус НД: вибіркова Кількість кредитів/годин: 4/120 Види індивідуальних завдань: не передбачено навчальною програмою	Попередні умови, необхідні для вивчення дисципліни: «Музеєзнавство та музейна справа»
Мова викладання: українська	Очікувані результати навчання(РНД): 1. Комплексно аналізувати основи музейного та архівного міжнародного права. 2. Розкривати основні етапи історії музейної справи, музейних установ світу. 3. Знати біографічні дані видатних представників світової музеології. 4. Розкривати зміст таких понять: музейний фонд, музейний предмет, типовий і унікальний музейний предмет, музейна справа, музей, музейна експозиція, архівний документ, національні фонди, експертиза цінності документів, унікальний документ, архівна справа, діловодство, архівна установа, архів, архівний підрозділ, архівний відділ та ін. 5. Уміти критично опрацьовувати рекомендовані джерела та літературу, фактологічний матеріал 6. Оволодіти методикою визначення та класифікації музейних фондів, експертної критики документів. 7. Демонструвати розуміння загальних тенденцій розвитку музейної справи у світі.
Вид підсумкового контролю: залік	
Теми аудиторних занять та самостійної роботи: 1. Світова музеологія як наукова та навчальна дисципліна. Предмет, об'єкт світової музеології та її місце в системі наук. 2. Міжнародна нормативно-правова база розвитку музейної справи у світі. 3. Сучасна світова музеологія як наука про дослідження загальних закономірностей виникнення й трансформації музейної справи, ролі музею в суспільстві та культурі. 4. Найдавніше збирання старожитностей в державах Стародавнього Сходу та Античній Греції і Римі. 5. Європейське Відродження та його вплив на розвиток колекціонування. Створення перших публічних музеїв у Європі. 6. Виникнення музеїв сучасного типу у Європі та Північній Америці. Вплив диференціації наукових знань на появу нових видів музеїв. 7. Головні тенденції у розвитку світового музейництва у другій половині XX ст.-поч. XXI ст.	

8. Формування мережі міжнародних музейних організацій та їхні функції.
9. Екомузеї.
10. Визначні музеї сучасності: Британський музей. Ермітаж. Лувр. Національний музей живопису і скульптури Прадо. Метрополітен-музей. Стара мюнхенська пінаотека

Форми і методи навчання: лекції, практичні заняття, самостійна робота студентів (позааудиторна, науково-дослідна робота студентів, робота в хмарі, використання об'єктів WordArt, SmartArt); метод проблемного викладення матеріалу, дослідницький (наукові доповіді) метод, вербальні (бесіда, пояснення); ілюстративно-демонстраційні (ілюстрування, демонстрування); прикладні (практичні завдання); інтерактивні (робота в малих групах, «Акваріум», «ПРЕС», «Ажурна пилка») методи

Система оцінювання:

–методи оцінювання:

усний контроль (усний індивідуальний, усний фронтальний), контроль практичної діяльності (виконання контрольних практичних завдань, експрес-тести), метод самоконтролю.

– критерії оцінювання:

90-100	Повне засвоєння запланованих результатів
75-89	Студент/ка засвоїв/ла заплановані результати на високому рівні
60-74	Студент/ка засвоїв/ла заплановані результати на базовому рівні
35-59	Студент/ка засвоїв/ла заплановані результати на початковому рівні
0-34	Студент/ка не засвоїв/ла запланованих результатів

Основні інформаційні джерела:

1. Вайдахер Ф. Загальна музеологія: Посібник. Перекл. з нім. В.Лозинський, О.Лянг, Х.Назаркевич. Львів, 2005.
2. Про музеї та музейну справу: Закон України від 29 черв. 1995 р. № 249 95-ВР. Культурна спадщина України. Правові засади збереження, відтворення та охорони культурно-історичного середовища : зб. офіц. док. Київ : Істина, 2002., С. 49–58.
3. Про внесення змін до Закону України „Про музеї та музейну справу”. Закон України від 5 листоп. 2009 р. № 1709–VI. *Голос України*. 2009. 28 листоп. С. 4–5.
4. Климишин О. Природнича музейна термінологія : словник-довідник О. Климишин ; відп. ред. Ю. Чорнобай. Львів. : Б. в., 2003. 244 с. (Нац. акад. наук України. Держ. природознавчий музей).
5. Ковальчук Є. І. Актуальні теоретичні питання сучасного музеєзнавства: музеєфікація пам'яток сакрального мистецтва . Є І Ковальчук *Волинський музейний вісник*. Наук. зб. Луцьк : МП "Пульс", 2010. Вип. 2. С. 8–12.
6. Вайдахер Ф. Загальна музеологія: Посіб. Ф. Вайдахер. Пер. з нім. мови В. Лозинський, О. Лянг, Х. Назаркевич; Наук. ред. З. Мазкрик : Літ. ред. А.-М. Волосницька. Львів: Літопис, 2005. 630 с.
7. Науковий архів Волинського краєзнавчого музею. Інструкція про порядок обліково-хранительської роботи Волинського краєзнавчого музею : затв. дир. музею А. М. Силуком від 1 квіт. 1991 р., 15 арк.
8. Прищепа О. П. Основи музеєзнавства : навч.-метод. посібн. Олена Прищепа. Рівне : Б. в., 2006. 104с.
9. Жалій Т. В. «Система дотримання академічної доброчесності в педагогічних закладах вищої освіти у процесі підготовки вчителів предметів суспільствознавчої галузі» *«SWorldJournal»*. Випуск №6, 2020. С. 156-164. (Index Copernicus, (Болгарія).

Електронні ресурси:

www.rada.gov.ua

Забезпечення:Проектор, презентації, он-лайн сайти провідних музейних установ

Анотація навчальної дисципліни «Археологічна музеологія»

П.І.Б., науковий ступінь, вчене звання НПП: Луговий Роман Сергійович, асистент

Кафедра: історії України (каб.19, навч.корпус 1)

Факультет: історії та географії

Назва освітньої програми, для якої пропонується НД: «Історія та археологія»	Мета: оволодіння студентами ключовими компетентностями археолога, архіваріуса, музеолога; показати всю багатоманітність археологічних та історичних джерел, здійснити комплексне археолого-музеологічне дослідження на базі провідних музейних установ Полтавщини закріплення теоретичних знань студентів з курсів «Археологія», «Методика та основні напрямки сучасної археології», «Архівознавство та архівна справа», «Спеціальні історичні дисципліни», «Історична урбаністика», «Історія України».
Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський)	
Семестр: 4 Статус НД: вибіркова Кількість кредитів/годин: 4/120 Види індивідуальних завдань: Не передбачено навчальною програмою	Попередні умови, необхідні для вивчення дисципліни: «Археологія», «Методика та основні напрямки сучасної археології», «Архівознавство та архівна справа», «Спеціальні історичні дисципліни», «Історична урбаністика», «Історія України».
Мова викладання: українська	Очікувані результати навчання(РНД): 1. Знати термінологічний інструментарій курсу; 2. Опанувати специфіку роботи з музейними експонатами; 3. Розуміти основні засади музеєзнавства; 4. Формування навичок здійснення послідовних етапів музейної діяльності, пов'язаної із фондуванням археологічних та історичних артефактів; 5. Уміння працювати в музейних установах із різними типами експонатів; 6. Уміти оформляти результати досліджень у вигляді наукового звіту; 7. Первісно атрибутовувати археологічні та музейні артефакти.
Вид підсумкового контролю: залік	
Теми аудиторних занять та самостійної роботи: 1. Вивчення історії музеїв, їх розвиток, досягнення та актуальні проблеми. 2. Структура та функції музею; види документів та експонатів, що зберігаються в цих закладах. 3. Структура музейних фондів. Основні напрямки фондової роботи. Значення та наукове завдання комплектування фондів. Робота фондово-закупівельної комісії. 4. Музейний предмет: класифікація та типологія музейних предметів в музеї. Інтерпретація та систематизація музейних речей. 5. Вивчення системи комплектування й формування музейних фондів. Джерела та організаційні форми комплектування. Облік архівних документів та музейних експонатів. 6. Розміщення документів у архіво- та фондо-сховищах, спеціальні методи їх дослідження, топографування та режим зберігання. 7. Музеєфікація археологічних знахідок. 8. Основи реставраційної роботи. 9. Музейна установа як науково-дослідницький центр. Засади дослідницької музеологічної діяльності. 10. Загальноісторичні дослідження під час комплектування фондів, підготовки експозиції. 11. Захист музейних фондів в екстремальних ситуаціях.	

Форми і методи навчання: Форми: лекції, практичні заняття, консультації, самостійна робота студентів; Методи: Проблемного навчання, частково-пошуковий, дослідницький	
Система оцінювання: –методи оцінювання: метод усного контролю, письмового контролю, тестового контролю, програмованого контролю, метод самоконтролю, метод самооцінки – критерії оцінювання:	
Сума балів, накопичених студентом у процесі вивчення навчальної дисципліни	Рівень досягнення студентом запланованих результатів навчання з навчальної дисципліни
90-100	Високий рівень досягнення кожного із запланованих результатів навчання, що забезпечує готовність до подальшого навчання та професійної діяльності за фахом: 1. Розуміє поняття «Археологічна музеологія», на високому рівні може відтворити шлях артефакту; 2. Добре володіє спеціальною термінологією дисципліни поняттями культурна спадщина, артефакт, музеєфікація, моделювання; 3. Повністю засвоїв навички роботи з науковою музеологічною літературою.
75-89	Достатній рівень досягнення кожного із запланованих результатів навчання, готовність до подальшого навчання та професійної діяльності за фахом: 1. Розуміє поняття «Археологічна музеологія», достатньому рівні може відтворити шлях артефакту; 2. Володіє спеціальною термінологією дисципліни поняттями культурна спадщина, артефакт, музеєфікація, моделювання; 3. Достатньо засвоїв навички роботи з науковою музеологічною літературою.
60-74	Мінімально достатні для подальшого навчання та професійної діяльності за фахом результати навчання. 1. Знає поняття «Археологічна музеологія», певною мірою може відтворити шлях артефакту, в загальних рисах розуміє різновиди досліджень; 2. На мінімальному рівні володіє спеціальною термінологією дисципліни, поняттями культурна спадщина, артефакт, музеєфікація, моделювання; 3. Навички роботи з науковою музеологічною літературою на початковому рівні.
35-59	Рівень наявних результатів навчання є недостатнім для подальшого навчання та професійної діяльності за фахом. 1. Не розуміє поняття «Археологічна музеологія», шлях артефакту, різновиди досліджень знає частково; 2. Майже не володіє спеціальною термінологією дисципліни, поняттями культурна спадщина, артефакт, музеєфікація, моделювання. 3. Відсутні навички роботи з науковою музеологічною літературою.

Основні інформаційні джерела:

1. Історичне краєзнавство. Програма курсу для магістрантів історичного факультету. Львів: Вид-во. ЛНУ імені Івана Франка, 2005.
2. Організатору музейної справи в закладах освіти. Методичні рекомендації. Полтава [б.в], 2004. 36 с.
3. Організація та планування музейних історико-краєзнавчих досліджень. К., 1992.
4. Патриляк І.К. Програма спецкурсу «Вступ до музейництва». К., 2003.
5. Про музеї та музейну справу. Закон України від 29 червня 1995 року. К., 1995.
6. Про Національний архівний фонд і архівні установи. Закон України від 24 грудня 1993 року. К., 1994.
7. Луговий Р.С., Ткаченко О.М. Археологічні знахідки з Кременчуччини в збірці Полтавського краєзнавчого музею //АЛІУ. 2003. №2. С. 72- 80
8. Коваленко О.В., Луговий Р.С. Полтавський краєзнавчий музей в ретроспективі археологічних досліджень *Історична пам'ять*. Полтава, 2012. Вип. 28. С.188-190
9. Археологічні дослідження Більського городища – 2019 = Archeological research of Bilsk hillfort-2019: збірник наукових праць/ЦП НАН України і УТОПІК; ІКЗ «Більськ»; Київ-Котельва: ЦП НАН України і УТОПІК, 2020, 338 с.
10. Коваленко О.В., Луговий Р.С. Романенко В.В. Історія археологічних досліджень Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г.Короленка.. Українська археологія:здобутки, сучасний стан та перспективи: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю (7-8 лютого 2020 р., м. Суми).Суми: ФОП Цьома С.П., 2019. С.74-77
11. Паращенко Д.О. Процес повернення археологічних знахідок з закордону до українських музеїв. Українська археологія:здобутки, сучасний стан та перспективи: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю (7-8 лютого 2020 р., м. Суми).Суми: ФОП Цьома С.П., 2019. С.122-126.
12. Українська археологія:здобутки, сучасний стан та перспективи: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю (7-8 лютого 2020 р., м. Суми).Суми: ФОП Цьома С.П., 2019. 200 с.
13. Археологічні дослідження в Україні:здобутки і перспективи : Збірник матеріалів шостої Всеукраїнської археологічної конференції. Кам'янець-Подільський:ФОП Сисин Я.І.,2017.168 с.

Електронні ресурси:

<http://www.vgosau.kiev.ua/> Спілка археологів України. Каталог інтернет-ресурсів з питань археології, база даних з пошуку інформації про археологічні пам'ятки, експедиції, розкопки, центри досліджень, видання. Корисні посилання.

<http://opishne-museum.gov.ua/> Національний музей-заповідник українського гончарства

<http://www.ceramology-inst.gov.ua/> Інститут керамології Національної академії наук України

<http://ikzbilsk.at.ua/> КП Історико-культурний заповідник «Більськ»

<https://www.pkm.poltava.ua/ua/> Полтавський краєзнавчий музей імені Василя Кричевського.

http://history.org.ua/JournALL/kraj/kraj_2011_2/26.pdf

Забезпечення:

Проектор, презентації, он-лайн сайти провідних музейних установ

Анотація навчальної дисципліни
«Сучасні інформаційні технології в музейній справі»

П.І.Б., науковий ступінь, вчене звання НПП: Жалій Тамара Віталіївна, кандидат історичних наук, доцент

Кафедра: історії України (каб.19, навч.корпус.1)

Факультет: історії та географії

Назва освітньої програми, для якої пропонується НД: «Історія та археологія»	Мета: оволодіння студентами теоретичними знаннями щодо впровадження сучасних інформаційних технологій у діяльності музейних закладів України та світу, набуття практичних навичок для комп'ютеризації музейної діяльності, опанування знань про новітні технології у музейній справі; обґрунтувати доцільність створення та використання автоматизованих інформаційних систем з метою удосконалення діяльності музею, пов'язаної із організацією обліку, фондовою, експозиційною та виставковою роботою.
Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський)	
Семестр: 5 Статус НД: вибіркова Кількість кредитів/годин: 4/120 Види індивідуальних завдань: Не передбачено навчальною програмою	Попередні умови, необхідні для вивчення дисципліни: «Музеєзнавство та музейна справа»
Мова викладання: українська	Очікувані результати навчання(РНД): 1. Розуміти особливості комп'ютеризації музейної справи в Україні та світі. 2. Аналізувати різноманітні інформаційні технології, які широко впроваджуються у музейній галузі. 3. Володіти методикою роботи з музейними Інтернет-і мультимедіа-ресурсами, виявляти і обробляти інформацію про культурну спадщину світу та України. 4. Володіти навичками роботи з науковою інформацією щодо підготовки електронних наукових публікацій з музейної проблематики. 5. Здійснювати аналіз сучасних музейних інформаційних продуктів, створювати текстові бази даних для музейних закладів. 6. Створювати веб-сайти вітчизняних музеїв, просувати в інформаційному просторі віртуальні музейні експозиції та виставки, розробляти віртуальні екскурсії та тури з метою рекламування музейної спадщини України.
Вид підсумкового контролю: залік	
Теми аудиторних занять та самостійної роботи: 1. Історія інформатизації діяльності музеїв. Традиційні технології роботи з інформацією в музеях та їх недоліки. 2. Роль та місце музеїв на шляху до відкритого інформаційного суспільства. 3. Взаємодія музеїв світу та України: досягнення та проблеми. 4. Основні цілі та завдання автоматизованих інформаційних систем у музеї. Принципи дії автоматизованих музейних баз даних. 5. Автоматизація основної діяльності музею (облік, наукова, реставраційна, виставкова, просвітницька та видавнича діяльність). 6. Інтернет-ресурс для музеїв. Основні Інтернет-браузери. Глобальні пошукові системи в діяльності музеїв. Спеціалізовані музейні сервери. Навігація по музейним сайтам. 7. Веб-сайти та веб-портали музеїв у глобальній комп'ютерній мережі. Найбільш відомі музейні веб-сайти. 8. Впровадження мультимедійних технологій у музейній практиці. Загальні принципи створення мультимедійної продукції.	

9. Мультимедійні технології в сучасних музейних закладах. Віртуальний туризм. Віртуальний музей. Віртуальні музейні експозиції та виставки.
10. Основні принципи створення електронної експозиції. Електронне моделювання архітектурно-художніх рішень. Віртуальні музейні експозиції і віртуальної виставки у закордонних та вітчизняних музеях.
11. Аудіоекскурсії та аудіогіди. Перспективи розробки аудіо гідів українською мовою.
12. Сучасні музейні комунікації. Музейна комунікація в популярних соціальних Інтернет-мережах: Facebook, Instagram, MySpace, мікроблог Twitter.

Форми і методи навчання: лекції, практичні заняття, самостійна робота студентів (позааудиторна, науково-дослідна робота студентів, робота в хмарі, використання об'єктів WordArt, SmartArt); метод проблемного викладення матеріалу, дослідницький (наукові доповіді) метод, вербальні (бесіда, пояснення); ілюстративно-демонстраційні (ілюстрування, демонстрування); прикладні (практичні завдання); інтерактивні (робота в малих групах, «Акваріум», «ПРЕС», «Ажурна пилка») методи.

Система оцінювання:

–методи оцінювання:

усний контроль (усний індивідуальний, усний фронтальний), контроль практичної діяльності (виконання контрольних практичних завдань, експрес-тести), метод самоконтролю.

– критерії оцінювання:

Сума балів, накопичених студентом у процесі вивчення навчальної дисципліни	Рівень досягнення студентом запланованих результатів навчання з навчальної дисципліни
90-100	Повне засвоєння запланованих результатів
75-89	Студент/ка засвоїв/ла заплановані результати на високому рівні
60-74	Студент/ка засвоїв/ла заплановані результати на базовому рівні
35-59	Студент/ка засвоїв/ла заплановані результати на початковому рівні
0-34	Студент/ка не засвоїв/ла запланованих результатів

Основні інформаційні джерела:

1. Вайдахер Ф. Загальна музеологія: Посібник . Перекл. з нім. В.Лозинський, О.Лянг, Х.Назаркевич. Львів, 2005.
2. Про музеї та музейну справу. Закон України від 29 черв. 1995 р. № 249 95-ВР Культурна спадщина України. Правові засади збереження, відтворення та охорони культурно-історичного середовища : зб. офіц. док. К. : Істина, 2002. С. 49–58.
3. Про внесення змін до Закону України „Про музеї та музейну справу”. Закон України від 5 листоп. 2009 р. № 1709–VI *Голос України*. 2009. 28 листоп. С. 4–5.
- Климишин О. Природнича музейна термінологія : словник-довідник О. Климишин ; відп. ред. Ю. Чорнобай. Л. : Б. в., 2003. 244 с. (Нац. акад. наук України. Держ. природознавчий музей).
4. Ковальчук Є. І. Актуальні теоретичні питання сучасного музеєзнавства: музеєфікація пам'яток сакрального мистецтва . Є І Ковальчук *Волинський музейний вісник*. Наук. зб. Луцьк : МП "Пульс", 2010. Вип. 2. С. 8–12.

5. Вайдахер Ф. Загальна музеологія: Посіб. Ф. Вайдахер. Пер. з нім. мови В. Лозинський, О. Лянґ, Х. Назаркевич; Наук. ред. З. Мазкрик : Літ. ред. А.-М. Волосвицька. Львів: Літопис, 2005. 630 с.
6. Науковий архів Волинського краєзнавчого музею. Інструкція про порядок обліково-хранительської роботи Волинського краєзнавчого музею : затв. дир. музею А. М. Силуком від 1 квіт. 1991 р., 15 арк.
7. Прищепа О. П. Основи музеєзнавства : навч.-метод. посібн. / Олена Прищепа. – Рівне : Б. в., 2006. 104с.
8. Жалій Т. В. «Інноваційні технології навчання в процесі підготовки майбутніх учителів історії: поняття, класифікація, методика використання». *Modern scientific researches*". Випуск №11, 2020. С. 193-197. (Index Copernicus, (Білорусь)).

Електронні ресурси:

www.rada.gov.ua

Забезпечення: Проектор, презентації, он-лайн сайти провідних музейних установ

Анотація навчальної дисципліни
«Пам'яткознавство та охорона культурної спадщини в Україні»

П.І.Б., науковий ступінь, вчене звання НПП: Бабенко Людмила Леонідівна, доктор історичних наук, доцент

Кафедра: історії України (каб.19, навч.корпус.1)

Факультет: історії та географії

Назва освітніх програм, для яких пропонується НД: «Історія та археологія»	Мета: сформувати у студентів компетентності щодо теоретичних знань у галузі пам'яткознавства і практичної діяльності з охорони історико-культурної спадщини державних, наукових і громадських структур в Україні, спрямованої на виявлення, облік, збереження, охорону, популяризацію, використання об'єктів історико-культурної спадщини національного і місцевого значення
Рівень вищої освіти: Перший (бакалаврський)	
Семестр: 5 Статус НД: вибіркова Кількість кредитів / годин: 4 / 120 Види індивідуальних завдань: Не передбачено робочою програмою	Попередні умови, необхідні для вивчення дисципліни: Історія України, Археологія,
Мова викладання: українська	Очікувані результати навчання (РНД): 1. Оволодіти теоретичними основами пам'яткознавства, понятійним апаратом предмету вивчення. 2.Аналізувати еволюцію концептуальних підходів до основних понять дисципліни. 3.Знати наукові вимоги до класифікації пам'яток, розрізняти рухомі та нерухомі пам'ятки, умови їх збереження та дослідження. 4.Розрізняти пам'яткознавчі науки та міжпредметні зв'язки пам'яткознавства. 5.Простежувати етапи становлення нормативно-правової бази пам'яткознавства та охорони пам'яток у XIX – XXI ст. 6.Аналізувати характер державної політики та ідеології у визначенні історико-культурних об'єктів охорони і популяризації. 7.Застосовувати знання з дисципліни на практиці; виявляти ініціативу щодо привернення уваги громадськості, органів влади до історико-культурної спадщини, яка є національним надбанням; набуття навичок пам'яткоохоронної діяльності. для вивчення, збереження і охорони пам'яток. 8.Добирати і самостійно аналізувати інформацію про теоретичні і практичні проблеми в галузі пам'яткознавства і пам'яткоохоронної сферикультури, Археологія, Історія національної культури
Вид підсумкового контролю: залік	
Теми аудиторних занять та самостійної роботи: Теми лекційних і практичних занять: 1. Вступ. Предмет і завдання пам'яткознавства. 2. Проблеми класифікації історико-культурних пам'яток 3. Формування традицій і правових основ збереження культурної спадщини. 4. Становлення пам'яткознавства та пам'яткоохоронної справи в українській землях у XIX – на поч. XX ст.	

5. Стан пам'яткоохоронної справи в Україні в 1917 – 1940 рр. рр.
6. Пам'яткознавство та пам'яткоохоронна справа в Україні у 1950 – 1980-их рр.
7. Пам'яткоохоронна діяльність у незалежній Україні
8. Стан історико-культурної спадщини на Полтавщині

Теми самостійної роботи:

1. Пам'яткознавство як наука.
2. Центри вивчення пам'яткознавства в Україні.
3. Історіографія пам'яткоохоронної справи.
4. Археологічні пам'ятки в системі пам'яткознавства та пам'яткоохоронної справи. Пам'ятки воєнної історії.
5. Українські пам'ятки у списку Всесвітньої культурної спадщини ЮНЕСКО.
6. Закон України про охорону культурної спадщини 2002 року.
7. Діяльність Учених архівних комісій по збереженню історико-культурних пам'яток у XIX – на поч. XX ст.
8. Становлення пам'яткознавства та пам'яткоохоронної справи в українських землях у XIX – на поч. XX ст.
9. Політика радянської влади щодо пам'яток церковної старовини та культової архітектури.
10. Діяльність краєзнавчих товариств по збереженню пам'яток у 1920 – 1930-х рр.
11. Роль проекту «Історія міст і сіл» у розвитку пам'яткоохоронної справи в Україні у 1960 – на поч. 1970-х рр..
12. Пам'яткоохоронна діяльність у незалежній Україні.
13. Стан історико-культурної спадщини на Полтавщині.

Форми і методи навчання:

Методи за характером навчально-пізнавальної діяльності: проблемного навчання (проблемного викладення матеріалу, створення проблемних ситуацій, групового вирішення проблемних задач, групова дискусія); евристичні (евристичне дослідження, моделювання, формулювання проблеми, евристичних запитань, створення проєктів); дослідницькі (портфоліо, есе, наукові доповіді, наукові повідомлення, наукові статті);

Методичні прийоми як компоненти методів: вербальні (бесіда, розповідь, пояснення, інструктаж, дискусія); ілюстративно-демонстраційні (а - ілюстрування, б - демонстрування, в - демонстраційний експеримент); прикладні (а - вправи, б - практичні завдання, в - досліди, г – розв'язання логічних задач); інтерактивні (робота в малих групах, карусель, мозковий штурм, мозаїка, кооперовано-груповою робота).

Методи за формою організації навчання: лекції (а - інтерактивна лекція, б - проблемна лекція, в - мультимедійна (лекція-візуалізація), г - лекція-консультація (відкритих запитань); практичні заняття; самостійна робота студентів (аудиторна, позааудиторна, науково-дослідна робота студентів, консультації); індивідуальні заняття; консультації.

Система оцінювання:

методи оцінювання: усний контроль (а - усний індивідуальний, б - усний фронтальний, в - усний кооперовано-груповий); письмовий контроль (а - письмовий індивідуальний, б - письмовий фронтальний, в – письмовий експрес контроль); тестовий контроль; комп'ютерний контроль; контроль практичної діяльності (а - виконання контрольних практичних завдань, б – виконання контрольних вправ, в - вирішення контрольних задач; метод самоконтролю.

критерії оцінювання:

Сума балів, накопичених	Рівень досягнення студентом запланованих результатів навчання з навчальної дисципліни
-------------------------	---

студентом у процесі вивчення навчальної дисципліни	
90-100	Студент володіє теоретичною базою навчальної дисципліни, правильно тлумачить основні терміни і поняття. Аналізує зміст пам'яткознавства як науки, його теоретичні і практичні завдання. Пояснює історичні передумови зародження пам'яткознавчого і пам'яткоохоронного руху, його основні концепції. Розкриває роль громадських форм і діяльність влади з вивчення і збереження історико-культурних пам'яток на українських землях у складі Російської та Австро-Угорської імперій. Вміє розрізняти рухомі і нерухомі пам'ятки і способи їх музеєфікації. Правильно визначає класифікацію пам'яток і критерії їх класифікації. Виділяє та аналізує етапи становлення пам'яткоохоронної справи, чинники, що впливали на її зміст і форми. Творчо застосовує засоби візуалізації відповідних тем. Широко обізнаний у територіально-географічному розміщенні визначних пам'яток всесвітньої і національної культурної спадщини. Знає про міжнародні організації та правову базу охорони пам'яток. Вміє працювати автономно та в команді над виконанням індивідуальних і групових завдань, має навички міжособистісної взаємодії у процесі навчання.. Творчо використовує різноманітні інформаційні джерела з дисципліни, виконує практичні завдання.. Може пояснити причини актуальності проблем охорони пам'яток та їх правового і практичного захисту на сучасному етапі.
75-89	Студент оволодів теоретичною базою дисципліни, правильно тлумачить основні терміни і поняття. Аналізує зміст пам'яткознавства як науки, його теоретичні і практичні завдання, при цьому припускається незначних помилок. Володіє достатньої кількості фактів і прикладів для аргументації відповіді. Пояснює історичні передумови зародження пам'яткознавчого і пам'яткоохоронного руху, його основні концепції, припускаючись окремих неточностей. Розкриває роль державних і громадських форм пам'яткоохоронної діяльності, вказує на причини недостатньої уваги до збереження історико-культурних пам'яток на українських землях у складі Російської та Австро-Угорської імперій. Вміє розрізняти рухомі і нерухомі пам'ятки. Правильно визначає класифікацію пам'яток і критерії їх класифікації. Виділяє та аналізує етапи становлення пам'яткоохоронної справи, чинники, що впливали на її зміст і форми, допускаючи певні неточності. Творчо застосовує засоби візуалізації відповідних тем. Достатньо обізнаний у територіально-географічному розміщенні визначних пам'яток всесвітньої і національної культурної спадщини. Знає про міжнародні організації та правову базу охорони пам'яток. Вміє працювати автономно та в команді над виконанням індивідуальних і групових завдань, має навички міжособистісної взаємодії у процесі навчання. Творчо виконує практичні завдання.. Може пояснити причини актуальності проблем охорони пам'яток та їх правового і практичного захисту на сучасному етапі.
60-74	Студент засвоїв результати навчання на базовому рівні. Аналізує з помилками науково-теоретичні основи пам'яткознавства. Дає характеристику типів історико-культурних пам'яток, допускаючи неточності в класифікації. Може виділити критерії класифікації пам'яток. Поверхово аналізує вплив державної політики та ідеології на пам'яткоохоронну діяльність. . Пояснює з незначними помилками зміст етапів становлення пам'яткознавства як

	науки і пам'яткоохоронної справи. Недостатньо володіє спеціальною термінологією. Розуміє завдання і функції органів влади і громадськості в організації пам'яткоохоронної діяльності, але недостатньо чітко може сформулювати актуальні проблеми. Недостатньо володіє вмінням добирати і використовувати джерела для підготовки самостійних і творчих завдань.
35-59	Студент засвоїв заплановані результати на початковому рівні. Пояснює з суттєвими помилками науково-теоретичні основи пам'яткознавства. Дає неповну характеристику типів історико-культурних пам'яток, допускаючи помилки в класифікації. Може виділити критерії класифікації пам'яток, але не обґрунтовує їх.. Припускається помилок в аналізі форм і методів впливу державних органів влади та ідеології на пам'яткоохоронну діяльність. Пояснює без достатньої обґрунтованості причини кризового стану історико-культурних пам'яток в Україні. З труднощами орієнтується у джерелах і літературі з дисципліни при підготовці завдань.
0-34	Студент не може продемонструвати засвоєння результатів навчальної діяльності з дисципліни. При розгляді науково-теоретичних основ пам'яткознавства не володіє базовими поняттями і термінологією. Не може розрізняти типи пам'яток, їх специфіку. При розгляді історії становлення та етапів пам'яткоохоронної справи не володіє фактами та не вміє узагальнювати матеріал. Дуже обмежено і поверхово володіє інформацією із більшості програмних тем і питань з дисципліни

Основні інформаційні джерела:

1. Кот С. Повернення і реституція культурних цінностей у політичному та культурному житті України (XX – поч. XXI ст.) / Відп. ред. В.М. Даниленко. НАН України. Інститут історії України. К. : Інститут історії України, 2020. 1020 с.
2. Кот С. Проблеми повернення культурних цінностей в українсько-російських відносинах (1991 – 2015 років). *Україна XX століття: культура, ідеологія, політика*. 2016. № 21. С. 160-177.
3. Культурна спадщина в контексті «Зводу пам'яток історії та культури України / Кот С. І. (відповідальний редактор), Денисенко Г. Г., Івакін Г. Ю., Катаргіна Т. І., Ковпаненко Н. Г. ТА ІН. К.: Інститут історії України, 2015. 486 с.
4. Полтавський краєзнавчий музей. Маловідомі сторінки історії, музеєзнавство, охорона пам'яток: збірник наукових статей / редкол. Бабенко Л.Л., Вожаєнко В.В., Гаврилюк Н.О. та ін.; гол. ред. кол. Супруненко О.Б. Полтава: Арбуз, 2019. 712 с.
5. Полтавський краєзнавчий музей. Маловідомі сторінки історії, музеєзнавство, охорона пам'яток: збірник наукових статей / редкол. Бабенко Л.Л., Вожаєнко В.В., Гаврилюк Н.О. та ін.; гол. ред. кол. Супруненко О.Б. Вип. ХУ. Харків: ТОВ «Майдан», 2020. 728 с.
6. Старожитності Посулля. 100 років Лубенському краєзнавчому музею імені Г.Я. Стеллецького (1918–2018): *збірник наукових праць* / Центр пам'яткознавства НАН України і УТОPIK; ЦОДПА, ПКМ імені Василя Кричевського. – К.: ЦП НАН України і УТОPIK, 2018. 252 с.
7. Звід пам'яток історії та культури України: Полтавська область. Чорнухинський район. Полтава: ТОВ «АСМІ», 2017. 351 с.: іл.
8. Старожитності та історія Кременчука: *Збірник наукових праць* / Центр пам'яткознавства НАН України і УТОPIK, Полтавський краєзнавчий музей імені Василя Кричевського та ін.. Відп. ред. Супруненко О.Б.; ред. кол. Бабенко Л.Л., Вадімов В.М., Вирський Д.С. Київ, Полтава, Кременчук: ЦП НАН України і УТОPIK, 2018. 260 с.
9. Денисенко Г.Г. Підготовка «Зводу пам'яток історії та культури України»: наукові напрацювання та перспективи. *Краєзнавство*. 2012. № 3. С. 118-125.
10. Бабенко Л. «Я перш за все думав про українську культуру...»: Володимир Олександрович Щепотьєв. *Культура і сучасність. Альманах*. К.:

Міленіум, 2015. № 2. С. 16-23.

11. Бабенко Л. Типологія настроїв у православному середовищі в період кампанії вилучення церковних цінностей в Україні. *Емінак. Науковий щоквартальник*. 2015, № 4 (12). С. 45-52.

12. Король В. Пам'ятки історії України: минуле і сучасне. *Історія в школі*. 2015. № 9-10. С. 13-24.

13. Бережина А. Пам'ятки Києва, знищені за радянщини. *Пам'ятки України: науковий альманах*. 2017, № 1-2. С. 81

14. Дружкова І. Врятуй та збережи. Дещо з історії розвитку пам'яток. *Історія України*. 2020, № 1. С. 64-72.

15. Бескид О., Кримський І. Культурна та історична спадщина України опинилася під загрозою. *Урядовий кур'єр*. 2020, 24 липня (№ 141). С. 3.

Електронні ресурси:

<http://urokiistorii.ru/memory/arc/2194>

<http://www.historical-club.org.ua/>

<http://www.osvita.org.ua/iresource/?cmd=cat&num=8&ctg=52>

history.org.ua

Центр пам'яткознавства НАН України і УТОPIK – Режим доступу: pamjatky.org.ua/

Національна спілка краєзнавців України – Режим доступу: nsku.org.ua

Історія Полтавщини – Режим доступу: <http://history-poltava.org.ua/?cat=54>

[Забезпечення: актові документи, ілюстрації, ноутбук, проектор, матеріали презентацій, фільми](#)

Анотація навчальної дисципліни

«Історія дитинства (матеріальна культура, візуальні та писемні джерела)»

П.І.Б., науковий ступінь, вчене звання НПП: Сердюк Ігор Олександрович, доктор історичних наук, доцент

Кафедра: історії України (каб.19, навч.корпус.1)

Факультет: історії та географії

Назва освітньої програми, для якої пропонується НД: «Історія та археологія»	Мета: формування фахових уявлень про дитинство, як змінний соціальний конструкт, що ґрунтувався на реаліях конкретної історичної епохи.
Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський)	
Семестр: 5 Статус НД: вибіркова Кількість кредитів/годин: 4/120 Види індивідуальних завдань: Не передбачено навчальною програмою	Попередні умови, необхідні для вивчення дисципліни: Дисципліни історичного та/або філософського спрямування.
Мова викладання: українська	Очікувані результати навчання(РНД): У результаті вивчення дисципліни студенти матимуть здатність: 1. Формувати теоретичні знання та практичні уміння необхідні для фахового розуміння таких історично конструйованих феноменів, як дитинство, батьківство, ставлення до віку людини, бачення її природи. 2. Формувати фахові уявлення про основний суб'єкт своєї діяльності, змінність дитинства. 3. Аналізувати причинно-наслідкові зв'язки в усвідомленні сучасної моделі дитинства, яка не є сталою. 4. Формування інтегральних, загальних та фахових компетентностей, передбачених діючими освітньо-професійними програмами першого рівня вищої освіти за спеціальностями гуманітарного спрямування. 5. Вміти використовувати набуті знання для музейногопоказу і формування експозицій. 6. Розв'язувати спеціалізовані задачі та практичні проблеми у галузі навчання та дослідження історії, що передбачає глибоке переосмислення наявних та створеннянових цілісних знань. 7. Оволодіння методологією наукової та науково- дослідницької діяльності в музейних установах. 8. Проектувати візуальні й текстові фрагменти показу з історії дитинства і джерел, що його висвітлюють. 9. Орієнтуватися у сучасних методологіях історичної науки, працювати з джерелознавчими методиками; 10. Аналізувати історіографію та критично осмислювати тексти і джерела для розуміння соціально-історичних феноменів (на прикладі дитинства)
Вид підсумкового контролю: залік	
Теми аудиторних занять та самостійної роботи: Тема 1. Сучасні підходи до вивчення історії дитинства. Тема 2. Дитинство в античну епоху та римському праві. Тема 3. Дитинство у християнській релігійній доктрині. Тема 4. Дитина у середньовічному соціумі.	

Тема 5. Дитина в ранньомодерний час. Конструювання модерної моделі дитинства. Тема 6. Матеріальна культура дитинства. Тема 7. Дитяча праця. Гра і дозвілля.	
Форми і методи навчання: лекційні та практичні заняття, самостійна робота; розповідь, пояснення, лекція, бесіда, ілюстрація, демонстрація, практичні методи роботи з джерелами	
Система оцінювання: – методи оцінювання: усний, письмовий, тестовий, програмований, практичної перевірки, самоконтролю, самооцінки – критерії оцінювання:	
Сума балів, накопичених студентом у процесі вивчення навчальної дисципліни	Рівень досягнення студентом запланованих результатів навчання з навчальної дисципліни
90-100	Студенти всебічно, систематично і глибоко володіють навчально-програмовим матеріалом, вміють самостійно виконувати завдання, передбачені програмою, засвоїли основну і ознайомлені з додатковою літературою, яка рекомендована програмою. Оцінка «відмінно» виставляється студентам, які набули усіх необхідних практичних умінь і навичок, виявили творчі здібності і використовують їх при вивченні навчально-програмового матеріалу. Проявили нахили до наукової роботи
75-89	Студенти опанували навчально-програмовий матеріал, успішно виконали завдання, передбачені програмою, засвоїли основну літературу, яка рекомендована програмою; показують систематичний характер знань з дисципліни і вміють самостійно поповнювати свої знання протягом всього навчання.
60-74	Студенти знають основний навчально-програмовий матеріал в обсязі, необхідному для подальшого навчання і використання його у майбутній професії, виконують завдання непогано, але із значною кількістю помилок, ознайомлені з основними ресурсами, які рекомендовано програмою. Оцінка «задовільно» виставляється студентам, які допустили помилки при виконанні підсумкових завдань, але під керівництвом викладача вони знаходять шляхи їх подолання
35-59	Студенти погано оволоділи навчально-програмовим матеріалом, допускають велику кількість помилок при виконанні завдань, передбачених програмою. Оцінка «незадовільно» виставляється студентам, які не можуть продовжувати навчання або приступити до професійної діяльності після закінчення ЗВО без додаткових знань з даної дисципліни
0-34	Студенти не оволоділи навчально-програмовим матеріалом, допускають грубі помилки при виконанні завдань, передбачених програмою. Оцінка «незадовільно» виставляється студентам, які не можуть продовжувати навчання або приступити до професійної діяльності після закінчення ЗВО.

Основні інформаційні джерела:

1. Арьес Ф. Ребенок и семейная жизнь при старом порядке. Екатеринбург: Издательство Уральского университета, 1999. 419 с.
2. Малолетние подданные большой империи. Филипп Арьес и история детства в России (XVIII – начало XIX века). М.: РГГУ, 2012.
3. Гошко Т. Уявлення про дитинство у кодексах міського права в Речі Посполитій XVI – початку XVII ст. *МІКС*. 2017. № 2 (4). С. 37–56.
4. Грушевський М., Кузеля З. Дитина у звичаях і віруваннях українського народу. Репр. вид. 1906 р. К.: Інтелектуальна книга, 2017.
5. Грушевський М., Кузеля З. Дитина у звичаях і віруваннях українського народу. Репр. вид. 1907 р. Ч. 2. К.: Інтелектуальна книга, 2017. 196 с.
6. Демоз Л. Эволюция детства. *Психоистория*: [Пер. с англ.]. Ростов н/Д: Феникс, 2000. С. 14–86.
7. Долгов В. Рождение и ранний период жизни ребенка в Древней Руси XI–XIII веков: методы ухода, обрядовая защита, ценностные приоритеты. *ЭО*. 2006. № 5. С. 29–40.
8. Заглада Н. Побут селянської дитини. Матеріали до монографії с. Старосілля. К., 1929. 218 с.
9. Калверт К. Дети в доме: материальная культура раннего детства, 1600–1900 / Пер. с англ. О. Кошелевой, И. Савельевой, В. Безрогова. М.: НЛО, 2009. 272 с.
10. Кон И. Ребенок и общество: (Историко-этнографическая перспектива). М.: «Наука», 1988. 270 с.
11. Маслійчук В. Дитина та голодні роки (стратегії дорослої та дитячої поведінки на Північному Лівобережжі у 80-х рр. XVIII ст.). *СЛ*. 2008. № 5. С. 94–99.
12. Маслійчук В. Дітозгубництво на Лівобережній та Слобідській Україні у другій половині XVIII ст. Харків: Харківський музей приватної садиби, 2008. 128 с.
13. Мид М. Культура и мир детства. Избранные произведения. Пер. с англ. Ю. Асеева. М.: «Наука», 1988. 429 с.
14. Детство в христианской традиции и современной культуре. Киев: Дух і Літера, 2012.
15. Сердюк І. Древо без плоду: бездітність і безпліддя в суспільстві Гетьманщини. *Соціум*. Вип. 13–14. К., 2017. С. 162–181.
16. Сердюк І. Маленький дорослий: Дитина й дитинство в Гетьманщині 18 ст. Київ, 2018.
17. Сумцов Н. О славянских народных воззрениях на новорожденного ребенка. *ЖМНП*. 1880. № 11. С. 69–94.
18. Badinter E. Historia miłości macierzyńskiej. Warszawa: Oficyna Wydawnicza Volumen, 1998. 276 s.
19. Bowman V. Scholarly Resources for Children and Childhood Studies: A Research Guide and Annotated Bibliography. Toronto: Scarecrow Press, 2007. 298 p.
20. Cunningham H. The Children of the Poor: Representations of Childhood since the Seventeenth Century. Cambridge, Mass.: Blackwell, 1992.
21. Cunningham H. The Invention of Childhood. London: BBC Books, 2006. 302 p.
22. Encyclopedia of Children and Childhood in History and Society. New York: Macmillan Reference USA, 2003.

Електронні ресурси:

<http://www.history.org.ua> – сайт Інституту історії України НАН України.

<http://litopys.org.ua/> – сайт, котрий спеціалізується на джерелах з історії України. Містить тексти літописів, щоденників, пам'ятки літератури, історичні мапи та документи.

<https://www.shcy.org/> - сайт міжнародної асоціації істориків дитинства і юності

Забезпечення: комп'ютер, мультимедійний проектор, база візуальних зображень та текстів.

Анотація вибіркової навчальної дисципліни
«Державотворчі процеси в новітній історії України»

П.І.Б., науковий ступінь, вчене звання НПП: Бабенко Людмила Леонідівна, доктор історичних наук, доцент професор кафедри історії України

Кафедра: історії України (каб.19, навч.корпус.1)

Факультет: історії та географії

Назва освітніх програм, для якої пропонується НД: «Історія та археологія»	Мета: метою вивчення дисципліни є формування компетентностей щодо теоретичного аналізу і осмислення подій, які змінили стратегію розвитку України у пострадянський період, змісту державотворення після проголошення незалежності; формування здатності студентів діяти в інтересах державотворення як суб'єктів громадянського суспільства
Рівень вищої освіти : перший (бакалаврський)	
Семестр : 6 Статус НД : вибіркова Кількість кредитів : 4 / 120 Види індивідуальних завдань : згідно з навчальною програмою ІНДЗ не передбачено	Попередні умови, необхідні для вивчення дисципліни : Освітні компоненти: «Історія України», «Історія української державності та національна культура», «Історія національної культури»
Мова викладання : українська	Очікувані результати навчання (РНД) : 1. Розкривати головні закономірності й особливості державотворчих процесів у незалежній Україні. 2. Встановлювати причинно-наслідкові зв'язки й історичну зумовленість суспільно-політичних трансформацій кінця ХХ ст., які започаткували відродження української державності. 3. Пояснювати природу суперечливого характеру політичних та соціально-економічних процесів періоду незалежності. 4. Аналізувати історію становлення державних структур та ефективність здійснення ними державотворчих функцій. 5. Характеризувати етапи становлення президентської влади в Україні та аналізувати її роль у конструктивних і деструктивних процесах державотворення. 6. Оцінювати зміст основних напрямків соціально-економічної політики доби незалежності, генерувати креативні ідеї щодо нерозв'язаних проблем. 7. Визначати причини тривалого перехідного періоду в історії незалежної України та зумовленість Помаранчевої революції і Революції Гідності; 8. Аналізувати пріоритети зовнішньо-політичної діяльності України та причини коливань її векторів інтеграційних процесів. 9. Вміти добирати і самостійно аналізувати інформацію про події політичного, культурного, економічного життя України та визначати його тенденції; володіти термінологією суспільно-політичного характеру
Вид підсумкового контролю : залік	

Теми аудиторних лекційних та практичних занять

1. Передумови і наслідки мирної антикомуністичної революції 1989–1991 рр.
2. Розбудова політичної системи та органів влади незалежної України .
3. Формування демократії і громадянського суспільства в Україні у період незалежності..
4. Функціонування інституту президентства в Україні як складника державотворчих процесів
5. Реформування економіки у контексті державотворення
6. Націєтворчі проблеми українського суспільства у державотворчих процесах
7. Україна і зовнішній світ. Формування системи національної безпеки України

Теми самостійної роботи

1. 1.Персоналії періоду процесу суверенізації та проголошення незалежності України
2. Опрацювання рекомендованої літератури.
2. 1.Проблеми місцевого самоврядування у контексті державотворчих процесів.
- 2.Регіональний фактор у державному житті України.
3. 1.Сучасна політична еліта в Україні: проблеми походження, трансформації, відповідності.
2. Проблеми формування громадянського суспільства.
3. Як реалізується народовладдя.
4. 1.Історичні передумови запровадження інституту президентства в системі органів влади України.
- 2.Президентські вибори 2019 р. та їх особливості. Застосування модерних політтехнологій у ході президентських виборів в Україні.
5. 1.Середній клас у структурі українського суспільства, проблеми формування.
- 2.Торгівля у ринковій економіці України.
3. Україна в міжнародних економічних організаціях.
6. 1. Роль історичної науки у формуванні української політичної нації.
2. становлення Православної церкви України (ПЦУ) після надання Томосу.
7. 1.Збройні сили України як фактор національної безпеки.

2. Культурна співпраця і взаємодія України і країн-сусідів. Регіональний вимір зовнішньої політики України..

Форми і методи навчання:

Методи за характером навчально-пізнавальної діяльності

1 – проблемного навчання (проблемного викладення матеріалу, створення проблемних ситуацій, групового вирішення проблемних задач, групова дискусія);

2 – евристичні (евристичне дослідження, формулювання проблеми, евристичних запитань, створення проєктів);

3 – дослідницькі (есе, наукові доповіді, наукові повідомлення, наукові статті);

Методичні прийоми як компоненти методів:

4 - вербальні (бесіда, розповідь, пояснення, інструктаж, дискусія);

5 - ілюстративно-демонстраційні (ілюстрування, демонстрування, демонстраційний експеримент);

6 - прикладні (практичні завдання);

7 - інтерактивні (робота в малих групах, карусель, мозковий штурм, мозаїка, кооперовано-групова робота).

Методи за формою організації навчання

8 - лекції : а - інтерактивна лекція, б - проблемна лекція, в - мультимедійна (лекція-візуалізація), г - лекція-консультація (відкритих запитань), д - лекція-дискусія);

9 – практичні заняття :

10 - самостійна робота студентів (а - аудиторна, б - позааудиторна, в- науково-дослідна робота студентів, г – консультації);

11 - індивідуальні заняття;

12 - консультації.

Система оцінювання:

- **методи оцінювання:** усний контроль (а - усний індивідуальний, б - усний фронтальний, в - усний кооперовано-груповий); письмовий контроль (а - письмовий індивідуальний, б - письмовий фронтальний, в – письмовий експрес контроль); тестовий контроль; комп'ютерний контроль; метод самоконтролю.

- **критерії оцінювання:**

Сума балів, накопичених студентом у процесі вивчення навчальної дисципліни	Рівень досягнення студентом запланованих результатів навчання з навчальної дисципліни
90-100	Студент демонструє повне засвоєння очікуваних результатів. Пояснює передумови і причини розпаду СРСР і проголошення незалежності України, аргументує їх закономірність. Аналізує і пояснює суспільно-політичні настрої в Україні, які зумовили політичні трансформації. Пояснює причини суперечливого характеру початкового етапу державотворення, взаємозалежність настроїв суспільства і політичної еліти. Демонструє знання діяльності політичних персоналій в Україні. Визначає етапи і роль націєтворення в державотворчих процесах. Характеризує формування і діяльність органів влади. Визначає причини загострення суспільно-політичної

	ситуації та виникнення революцій 2004 і 2014 рр. Пояснює причини коливань української влади у визначенні зовнішньополітичного курсу. Творчо використовує різноманітні інформаційні джерела з дисципліни. Вміє використовувати системи пошуку інформації та опрацьовувати її. Уміє працювати автономно і в команді, має навички міжособистісної взаємодії у процесі навчання.
75-89	Студент засвоїв очікувані результати на високому рівні. Правильно пояснює передумови і причини розпаду СРСР і проголошення незалежності України, аргументує їх закономірність. В основному глибоко аналізує суспільно-політичні настрої в Україні, які зумовили політичні трансформації. Називає події, що підтверджують активізацію національно-визвольного руху в Україні. Пояснює з незначними помилками причини суперечливого характеру державотворення, Вміє пояснити функції політичної еліти в державі і суспільстві. Характеризує діяльність політичних персоналій в Україні. Визначає етапи і роль націєтворення в державотворчих процесах. Характеризує формування і діяльність органів влади. Визначає причини загострення суспільно-політичної ситуації та виникнення революцій 2004 і 2014 рр. Пояснює причини коливань української влади у визначенні зовнішньополітичного курсу. Вміє добирати і використовувати різноманітні інформаційні джерела з дисципліни. Припускається незначних помилок при виконанні практичних завдань. Уміє працювати автономно і в команді, має навички міжособистісної взаємодії у процесі навчання.
60-74	Студент засвоїв заплановані результати на базовому рівні. Аналізує з помилками передумови і причини розпаду СРСР і проголошення незалежності України, поверхово їх аргументує. В основному характеризує суспільно-політичні настрої в Україні напередодні проголошення незалежності. Називає події, що підтверджують активізацію національно-визвольного руху в Україні. Пояснює з незначними помилками причини суперечливого характеру державотворення. Розуміє завдання і функції органів влади в процесі державотворення. Знає ключові персоналії та частково характеризує їхню діяльність. Може пояснити причини повільного формування політичної нації в Україні. Визначає причини загострення суспільно-політичної ситуації та виникнення революцій 2004 і 2014 рр. Пояснює причини коливань української влади у визначенні зовнішньополітичного курсу без урахування їх динаміки.. Недостатньо володіє вмінням добирати і використовувати джерела для підготовки самостійних і творчих завдань.
35-59	Студент засвоїв заплановані результати напочатковому рівні. Пояснює з суттєвими помилками причини суспільно-політичних трансформацій на рубежі 1980-1990-х рр. Припускається помилок при визначенні складників державотворчих процесів у незалежній Україні. Не може охарактеризувати повноваження, історію і етапи діяльності вищих органів влади України. Називає основні риси еволюції соціально-економічної сфери, але не аргументує причинно-наслідкові зв'язки. З труднощами орієнтується у джерелах і літературі з навчальної дисципліни
0-34	Студент не може продемонструвати засвоєння запланованих результатів. При розгляді історичних передумов суспільно-політичних трансформацій кінця ХХ ст., які започаткували відродження української державності, не може їх сформулювати. Володіє історичними фактами на загальному рівні, недостатньому для повного аналізу подій періоду незалежності. Не може пояснити на науковій основі причини кризових явищ у державотворенні України. Володіє

інформацією про події в державі фрагментарно. Не вміє самостійно добирати та опрацьовувати джерела.

Основні інформаційні джерела:

1. Касьянов Г. Past Continuous: Історична політика 1980-х – 2000-х . Україна та сусіди. К.: Laurus, 2018. 420 с.
2. Касьянов Г. Україна 1991 – 2007: нариси новітньої історії. – к.: Наш час, 2008. – 432 с.
3. Мицик Ю., Бажан О. Від трипільців до кіборгів. Коротка історія України. К.:ТОВ «Видавництво “Кліо”», 2020. 726 с.
4. Рябчук М. Долання амбівалентності. Дихотомія української національної ідентичності – історичні причини та політичні наслідки. К.: ІППЕНД ім. І.Ф. Кураса, 2019. 252 с.
5. Плохій С. Остання імперія. Занепад і крах Радянського Союзу / Переклад з англійської Я. Лебеденка, А. Сагана. Х.: Клуб сімейного дозвілля, 2019. 500 с.
6. Бабенко Л. Науковий потенціал архівних документів радянських органів державної безпеки // Структурні зміни у суспільстві та економіці під впливом комунікацій та інформації: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Полтава, 12-13 травня 2016 року) / за ред. М.В. Макарової. Полтава: ПУЕТ, 2016. С. 195-198.
7. Бабенко Л. Архівні слідчо-кримінальні справи репресованих громадян у контексті суспільно-політичних процесів 1990-х років // Документно-інформаційні комунікації в умовах глобалізації: стан, проблеми і перспективи: Матеріали II Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції, м. Полтава, 23 листопада 2016 року / редкол.: І.Г. Передерій, А.А. Соляник та ін. Полтава: ПолтНТУ, 2016. С. 152-157.
8. Бабенко Л. Л. Суспільство і революція: від революційного романтизму до політичних реалій / Л. Л. Бабенко // Українська національна революція 1917–1921 років крізь призму сучасності (до 100-річчя події) : збірник наукових статей, матеріалів, тез учасників науково-методичного семінару 2 березня 2017 року / Упорядники : Л. Л. Бабенко, І. О. Міщенко. – Полтава, 2017. – С. 17-23.
9. Корнієвський О.А. Становлення та розвиток державності та громадянського суспільства в Україні. Чернівці, 2015. 260 с.
10. Степура І. «Революційне» десятиріччя в Україні (2004 – 2014): причини і значення // Історія і сучасність. 2016. № 1. С. 44-63.
11. Соловей І. Підсумки президентства Петра Порошенка. Міжнародний вимір // Український журнал. 2017, № 8. С. 5-14.
12. Данилевич О. До політичного портрета Л. Кравчука // Слово просвіти. 2020, 8-14 жовтня (№ 41). С. 12.
13. Шор М. Українська ніч. Історія революції зблизька. Київ, 2018. 264 с.
14. Політична енциклопедія. Редкол.: Ю. Левенець (голова), Ю. Шаповал (заст. голови) та ін. – К.: Парламентське видавництво, 2012. – 808 с.
15. Україна: політична історія XX – XXI століття / Редкол.: В.А. Смолій, Ю.А. Левенець та ін. – К.: Парламентське вид-во, 2007. – 1028 с.

Електронні ресурси:

Електронні сайти наукових установ НАН України – Інституту історії України, Інституту політичних і етнонаціональних досліджень.

Сайт Українського Інституту національної пам'яті.

Сайт «Історична правда».

Сайт Міністерства юстиції України.

Аналітичні матеріали періодичних наукових і суспільно-політичних видань.

Забезпечення: актові й діловодні документи політичних партій і громадських організацій України; ноутбук і матеріали презентацій, проектор; портретні зображення діячів; документальні фільми, присвячені подіям доби незалежності України з серії «Невідома Україна».

Анотація навчальної дисципліни «Культова архітектура України»

П.І.Б., науковий ступінь, вчене звання НПП: Гура Олексій Анатолійович, кандидат історичних наук

Кафедра: історії України (каб.19, навч.корпус.1)

Факультет: історії та географії

Назва освітніх програм, для яких пропонується НД: «Історія та археологія»	Мета: формування знань студентів з історії та теорії української культури, ознайомлення з головними проблемами розвитку культової архітектури в Україні в світовому і європейському контексті, виховання плюралізму та віротерпимості, громадянського патріотизму, відповідальності за долю своєї Батьківщини.
Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський)	
Семестр: 6 Статус НД: вибіркова Кількість кредитів/годин: 4/120 Види індивідуальних завдань: не передбачені навчальною програмою	Попередні умови, необхідні для вивчення дисципліни: «Історія України», «Історія традиційного суспільства», «Археологія України».
Мова викладання: українська	Очікувані результати навчання(РНД): 1. Володіти основним змістом і поняттями всіх розділів програми; 2. Розуміти найважливіші етапи та явища, пов'язані з культовою архітектурою України; 3. Описати історичні умови розвитку культової архітектури; 4. Пояснити терміни, стилістичні особливості культової архітектури різних конфесій; 5. Аналізувати основні періоди розвитку архітектури України; 6. Давати оцінку персоналіям та науковими поглядам на ключові проблеми культової архітектури; 7. Показувати на об'єкті архітектури особливості архітектурних стилів, відмінні та спільні риси тощо.
Вид підсумкового контролю: залік	
Теми аудиторних занять та самостійної роботи: 1. Історичні умови та етапи розвитку культової архітектури в Україні 2. Культова архітектура Київської Русі 3. Культова архітектура Криму доби середньовіччя 4. Кульова архітектура доби Середньовіччя 5. Ренесанс 6. Європейське бароко 7. Українське бароко 8. Дерев'яна архітектура 9. Класицизм 10. Еклектика і сецесія 11. Культова архітектура Полтавщини	
Форми і методи навчання: Методи за характером навчально-пізнавальної діяльності студентів: <i>проблемного навчання, частково-пошуковий, дослідницький</i> Методи за формою організації навчання: <i>лекції, практичні заняття, консультації, самостійна робота студентів</i>	

Система оцінювання: – методи оцінювання: метод усного контролю, письмового контролю, тестового контролю, програмованого контролю, метод самоконтролю, метод самооцінки – критерії оцінювання:	
Сума балів, накопичених студентом у процесі вивчення навчальної дисципліни	Рівень досягнення студентом запланованих результатів навчання з навчальної дисципліни
90-100	Студенти всебічно, систематично і глибоко володіють навчально-програмовим матеріалом, вміють самостійно виконувати завдання, передбачені програмою, засвоїли основну і ознайомлені з додатковою літературою, яка рекомендована програмою. Розуміють найважливіші етапи та явища, пов'язані з культовою архітектурою України; описують історичні умови розвитку культової архітектури; пояснюють терміни, стилістичні особливості культової архітектури різних конфесій; аналізують основні періоди розвитку архітектури України; дають оцінку персоналіям та науковими поглядам на ключові проблеми культової архітектури; показують на об'єкті архітектури особливості архітектурних стилів, відмінні та спільні риси тощо.
75-89	Студенти опанували навчально-програмовий матеріал, успішно виконали завдання, передбачені програмою, засвоїли основну літературу, яка рекомендована програмою; показують систематичний характер знань з дисципліни і вміють самостійно поповнювати свої знання протягом всього навчання. Розуміють найважливіші етапи та явища, пов'язані з культовою архітектурою України; описують історичні умови розвитку культової архітектури; пояснюють терміни, стилістичні особливості культової архітектури різних конфесій; показують на об'єкті архітектури особливості архітектурних стилів, відмінні та спільні риси тощо.
60-74	Студенти знають основний навчально-програмовий матеріал в обсязі, необхідному для подальшого навчання і використання його у майбутній професії, виконують завдання непогано, але із значною кількістю помилок, ознайомлені з основною літературою, яка рекомендована програмою. Описують історичні умови розвитку культової архітектури; пояснюють терміни, стилістичні особливості культової архітектури різних конфесій; аналізують основні періоди розвитку архітектури України.
35-59	Студенти погано оволоділи навчально-програмовим матеріалом, допускають велику кількість помилок при виконанні завдань, передбачених програмою.
0-34	Студенти не оволоділи навчально-програмовим матеріалом, допускають грубі помилки при виконанні завдань, передбачених програмою.
Основні інформаційні джерела: 1. Вечерський В. Пам'ятки архітектури й містобудування Лівобережної України. К.: Видавничий дім А.С.С., 2005. 584 с. 2. Віроцький В.Д., Карнабіда А.А., Киркевич В.Г. Монастирі та храми землі Сіверської. К.: Техніка, 1999. 231 с. 3. Гура О. Регіональні проблеми збереження православних святинь: до історії висвітлення питання (Рожко Володимир Євтухович. Втрачені православні святині західної історичної Волині 1944-1988 рр. Луцьк: ПрАТ «Волинська обласна друкарня», 2019. – 352 с.). <i>Історична</i>	

пам'ять : наук. журн. / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2020. Вип. 42. С. 145-148.

4. Гура О.А., Гура М.В. Православні храми Полтавщини: таємниці і легенди. *Четверті Череванівські наукові читання: зб. наук. ст. за матеріалами Всеукраїнської наукової конференції* (з міжнародною участю) (до 100-річчя з часу створення історико-філологічного факультету в Полтаві), 25–26 жовтня 2018 року. Полтава: ПНПУ імені В.Г. Короленка, 2018. С. 208 – 213.
5. Історія української архітектури [Текст]. І.О. Тимофієнко, Ю. С. Асєєв, В. В. Вечерський, О. М. Годованюк ; Українська Академія архітектури ; за ред. В. І. Тимофієнка. К. : Техніка, 2003. 471 с.
6. Історія української культури у п'яти томах. Т. 1 [Текст] / В. Александрович, В. Балушок, М. Боянівська. К.: „Наукова думка”, 2001. 848с.
7. Леонтьев Д. В. Архитектура Украины. Большая иллюстрированная энциклопедия. Х.: Веста, 2010. 224 с.: алл.
8. Мороз В. Кризь століття під Покровом Богородиці. Дерев'яна Покровська церква в Національному музеї народної архітектури та побуту України. – Львів.: Колесо, 2020. 112 с.
9. Прибега Л.В. Дерев'яні храми Українських Карпат. Київ: Техніка, 2007. 164 с.

Електронні ресурси:

1.
Дворцы, архитектура, парки и сады [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://vkrym.su/page/14>.
2.
Категорія:Архітектура Криму [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9A%D0%B0%D1%82%D0%B5%D0%B3%D0%BE%D1%80%D1%96%D1%8F:%D0%90%D1%80%D1%85%D1%96%D1%82%D0%B5%D0%BA%D1%82%D1%83%D1%80%D0%B0_%D0%9A%D1%80%D0%B8%D0%BC%D1%83
3.
Класицизм та ампір в Україні [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9A%D0%BB%D0%B0%D1%81%D0%B8%D1%86%D0%B8%D0%B7%D0%BC_%D1%82%D0%B0_%D0%B0%D0%BC%D0%BF%D1%96%D1%80_%D0%B2_%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D1%96
4.
Дерев'яні храми України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%94%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%B2%27%D1%8F%D0%BD%D1%96_%D1%85%D1%80%D0%B0%D0%BC%D0%B8_%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%B8
5.
Дерев'яна архітектура [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%94%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%B2%27%D1%8F%D0%BD%D0%B0_%D0%B0%D1%80%D1%85%D1%96%D1%82%D0%B5%D0%BA%D1%82%D1%83%D1%80%D0%B0IMAGE_FILE_DOWNLOAD

Забезпечення: історичні карти у паперовому та електронному виді, хрестоматії, паперове зображення історичних та церковних діячів(тематична наочність), презентації.

Анотація навчальної дисципліни

«Історія і культура Полтавщини з основами екскурсійної справи»

П.І.Б., науковий ступінь, вчене звання НПП: Гура Олексій Анатолійович, кандидат історичних наук

Кафедра: історії України (каб.19, навч.корпус.1)

Факультет: історії та географії

Назва освітньої програми, для якої пропонується НД: «Історія та археологія»	Мета: формування у студентів системи знань про рідний край, спираючись на наукові дослідження різних галузей розвитку Полтавщини, виховання особистих рис громадянина України, любові до рідного краю.
Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський)	
Семестр: 6 Статус НД: вибіркова Кількість кредитів/годин: 4 Види індивідуальних завдань: не передбачені навчальною програмою	Попередні умови, необхідні для вивчення дисципліни: «Історія України», «Історія традиційного суспільства», «Історичне краєзнавство»
Мова викладання: українська	Очікувані результати навчання(РНД): 1. Знати основний зміст, категоріальний апарат краєзнавства. 2. Розуміти цінності історико-культурної спадщини рідного краю. 3. Застосовувати набуті знань з історії рідного краю в шкільному курсі історії, учнівській науковій роботі, діяльності краєзнавчих гуртків, у професійній діяльності тощо. 4. Працювати з першоджерелами, науковою та методичною літературою. 5. Вміти складати маршрутні екскурсійні листи, працювати з картою. 6. Давати оцінку науковими поглядам на ключові проблеми історії Полтавщини.
Вид підсумкового контролю: залік	
Теми аудиторних занять та самостійної роботи: 12. Основи спеціалізації роботи екскурсовода 13. Давня історія Полтавщини (від найдавніших часів до V ст.) 14. Середньовічна історія Полтавщини (V – перша половина XVI ст.) 15. Полтавщина козацька (друга половина XVI – XVII ст.) 16. Історія Полтавщини XVIII ст. 17. Полтавщина у XIX – на початку XX ст. 18. Полтавщина у XX – на початку XXI ст.	
Форми і методи навчання: Методи за характером навчально-пізнавальної діяльності студентів: <i>проблемного навчання, частково-пошуковий, дослідницький</i> Методи за формою організації навчання: <i>лекції, практичні заняття, консультації, самостійна робота студентів</i>	
Система оцінювання: – методи оцінювання: метод усного контролю, письмового контролю, тестового контролю, програмованого контролю, метод самоконтролю, метод самооцінки – критерії оцінювання:	
Сума балів, накопичених студентом у процесі вивчення навчальної дисципліни	Рівень досягнення студентом запланованих результатів навчання з навчальної дисципліни

90-100	Студенти всебічно, систематично і глибоко володіють навчально-програмовим матеріалом, вміють самостійно виконувати завдання, передбачені програмою, засвоїли основну і ознайомлені з додатковою літературою, яка рекомендована програмою, вміло працюють з першоджерелами, науковою та методичною літературою; складають маршрутні екскурсійні листи, працюють з картою; дають власну оцінку науковими поглядам на ключові проблеми історії Полтавщини.
75-89	Студенти опанували навчально-програмовий матеріал, успішно виконали завдання, передбачені програмою, засвоїли основну літературу, яка рекомендована програмою; показують систематичний характер знань з дисципліни і вміють самостійно поповнювати свої знання упродовж всього навчання; працюють з першоджерелами, науковою та методичною літературою; складають маршрутні екскурсійні листи, працюють з картою.
60-74	Студенти знають основний навчально-програмовий матеріал в обсязі, необхідному для подальшого навчання і використання його у майбутній професії, виконують завдання непогано, але із значною кількістю помилок, ознайомлені з основною літературою, яка рекомендована програмою; складають маршрутні екскурсійні листи, працюють з картою.
35-59	Студенти погано оволоділи навчально-програмовим матеріалом, допускають велику кількість помилок при виконанні завдань, передбачених програмою.
0-34	Студенти не оволоділи навчально-програмовим матеріалом, допускають грубі помилки при виконанні завдань, передбачених програмою.

Основні інформаційні джерела:

10. Грибан Г.П. Гортаючи сторінки історії Полтавщини [Текст] / Г. П. Грибан, В. Ф. Халимон. Полтава : Дивосвіт, 2016. 446 с. : іл.
11. Гура О.А. Обмеження діяльності юдейських громад у Центрально-Східній Україні у післявоєнний період. *Історична пам'ять*. № 32. – 2015. С. 78-85.
12. Гура О.А., Гура М.В. Православні храми Полтавщини: таємниці і легенди. *Четверті Череванівські наукові читання*: зб. наук. ст. за матеріалами Всеукраїнської наукової конференції (з міжнародною участю) (до 100-річчя з часу створення історико-філологічного факультету в Полтаві), 25–26 жовтня 2018 року. Полтава: ПНПУ імені В.Г. Короленка, 2018. С. 208 – 213.
13. Гура О. А., Гура М.В. Газетна періодика Полтавської губернії як джерело історії доби Української Центральної Ради (1917–1918 рр.). *Українська національна революція 1917–1921 років крізь призму сучасності* (до 100-річчя події) : збірник наукових статей, матеріалів, тез учасників науково-методичного семінару 2 березня 2017 року / Упорядники : Л. Л. Бабенко, І. О. Міщенко. – Полтава, 2017. С. 44-50.
14. Ілюха О., Гура О. Обмеження діяльності релігійних громад на території Рублівського району Полтавської округи у другій половині 1920-х рр. *Православ'я в Україні*: Збірник матеріалів VI Міжнародної наукової конференції присвяченої 1000-літтю духовних зв'язків України з Афоном (1016–2016) та 25-літтю Помісного Собору Української Православної Церкви (1-3 листопада 1991 р.) / Під ред. д. богосл. н., проф., митрополита Переяслав-Хмельницького і Білоцерківського Єпіфанія (Думенка), д. іст. н. Г.В. Папакіна, Н.М. куковальської та ін.. К.: [Київська православна богословська академія], 2016. С. 356 – 361.
15. Ревежук В.Я. Полтавщина під німецькою окупацією (1941–1943) [Текст] : нариси історії. Полтава : Дивосвіт, 2015. 388 с
16. Ревежук В.Я. Полтавщина. Протибільшовицький Рух опору 20-30-х років XX століття : нариси історії. Полтава : Полтавський літератор, 2016. 306 с.
17. Полтавщина. Шлях до незалежності. 1985–1991 [Текст] / Полтавська обласна державна адміністрація, Полтавська обласна рада,

Державний архів Полтавської області, Центр дослідження історії Полтавщини ; упоряд. О. А. Білоусько. Полтава : Полтавський літератор, 2016. 800 с.

18. Полтавщина : історичний нарис. Полтава: Дивосвіт, 2005. 592 с.

19. Супруненко О.Б. З історії археологічних досліджень на Полтавщині: Короткий нарис. Київ; Полтава: Гротеск, Археологія, 2007. 124 с..

20. Полтава. Історичний нарис. Полтава: Полтавський літератор, 1999. 280 с.

Електронні ресурси:

1. Полтавіка. Полтавська енциклопедія Електронний ресурс. – Режим доступу: http://history-poltava.org.ua/?page_id=167

2. Нездоймінов С. Організація екскурсійних послуг: навчально-методичний посібник / С.Г. Нездоймінов. – Одеса: Астропринт, 2011. – 2016 с. Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://dspace.oneu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/1588/1/%D0%9E%D1%80%D0%B3%D0%B0%D0%BD%D1%96%D0%B7%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F%20%D0%B5%D0%BA%D1%81%D0%BA%D1%83%D1%80%D1%81%D1%96%D0%B9%D0%BD%D0%B8%D1%85%20%D0%BF%D0%BE%D1%81%D0%BB%D1%83%D0%B3.pdf>

3. Професійна майстерність екскурсовода. Електронний ресурс. – Режим доступу: https://studopedia.su/8_53106_lektsiya--profesiyna-maysternist-ekskursovoda.html

4. Якість екскурсії способи її оцінки план оцінки якості екскурсії Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://samzan.ru/90661>

Забезпечення:

історичні карти у паперовому та електронному виді, хрестоматії, паперове зображення історичних діячів(тематична наочність), тематичні презентації, навчально-методичний комплекс дисципліни

Анотація навчальної дисципліни
«Практикум із екскурсознавства»

П.І.Б., науковий ступінь, вчене звання НПП: Шаповал Лариса Іванівна, кандидат історичних наук, доцент

Кафедра: історії України (каб.19, навч.корпус.1)

Факультет: історії та географії

Назва освітньої програми , для якої пропонується НД: «Історія та археологія»	Мета: вивчити понятійний апарат екскурсознавства, теоретичні основи екскурсійної діяльності, екскурсійну методику підготовки і проведення музейних екскурсій, технології і організація надання екскурсійних послуг на туристсько-екскурсійних підприємствах; навчити формам, прийомам екскурсійної роботи в збереженні й використанні здобутої інформації у дослідницьких і викладацьких цілях для освітніх закладів, що сприятиме розширенню і зміцненню теоретичних знань із музеєзнавства та слугуватиме базою для підготовки екскурсоводів.
Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський)	
Семестр: 7 Статус НД: вибіркова Кількість кредитів/годин: 4/120 Види індивідуальних завдань: не передбачені навчальною програмою	Попередні умови, необхідні для вивчення дисципліни: «Музеєзнавство та музейна справа», «Історичне краєзнавство»
Мова викладання: українська	Очікувані результати навчання(РНД): 1.Оперувати термінологічним апаратом екскурсознавства, 2. Знати основи екскурсійної теорії, періоди розвитку екскурсійної справи в Україні 3.Засвоїти класифікацію екскурсій; особливості проведення екскурсій на різну тематику. 4.Опанувати екскурсійною методикою і технікою проведення екскурсій 5. Розуміти специфіку професійної майстерності екскурсовода. 6.Набуття практичних навичок в організації екскурсійних послуг.
Вид підсумкового контролю: залік	
Теми аудиторних занять та самостійної роботи: Тема 1 «Екскурсознавство як наука і дисципліна». Тема 2 Екскурсія – сутність її, ознаки, функції. Тема 3 Класифікація екскурсій. Тема 4 Екскурсійна методика та її сутність. Тема 5 Основи спеціалізації роботи екскурсовода. Тема 6 Професійна майстерність екскурсовода. Тема 7 Теоретичні аспекти екскурсійної діяльності. Тема 8 Правові основи функціонування екскурсійних установ України.	
Форми і методи навчання: методи за формою організації навчання: лекції: проблемна лекція, мультимедійна; практичні заняття (усна відповідь, участь у діалозі, модульна контрольна робота); самостійна робота (аудиторна, позааудиторна, науково-дослідна робота студентів)	
Система оцінювання: оцінювання навчання студента здійснюється методами поточного, модульного та підсумкового контролю – методи оцінювання: усний, письмовий контроль, тестування, метод самоконтролю, метод самооцінки – критерії оцінювання:	
Сума балів,	Рівень досягнення студентом запланованих результатів навчання з навчальної дисципліни

накопичених у процесі вивчення навчальної дисципліни	
90-100	Студенти всебічно володіють навчально-програмовим матеріалом дисципліни «Практикум з екскурсознавства»: знають терміни, поняття екскурсознавства», специфіку розвитку екскурсійної справи України; законодавчу базу екскурсійної діяльності: Закони України «Про музеї та музейну справу», «Про охорону культурної спадщини», «Про охорону археологічної спадщини»; вміють самостійно виконувати завдання, передбачені навчальною програмою, засвоїли основну і додаткову літературу у проведенні різних типів екскурсій; характеризують принципи художнього проектування музейних експозицій, особливості підготовки та проведення екскурсій; володіють методикою показу і розповіді екскурсовода, використання музейних експозицій та колекцій в науковій та у професійній діяльності музеєзнавця, екскурсовода; складають технологічні карти, маршрути проведення екскурсій.
75-89	Студенти опанували програмовий матеріал дисципліни «Практикум з екскурсознавства» успішно виконують завдання, передбачені програмою, засвоїли основну й додаткову літературу у проведенні різних типів екскурсій; знають принципи художнього проектування музейних експозицій, особливості підготовки та проведення екскурсій; володіють методикою показу і розповіді екскурсовода, використання музейних експозицій, колекцій в науковій та у професійній діяльності музеєзнавця, екскурсовода; складають технологічні карти, маршрути екскурсій з допомогою викладача
60-74	Студенти знають програмовий матеріал дисципліни «Практикум з екскурсознавства» в обсязі необхідному для виконання практичних завдань з основ екскурсійної теорії, виконують завдання непогано, знають основи екскурсійної теорії та екскурсійну методику. Оцінка «задовільно» виставляється студентам, які допустили помилки при виконанні практичних завдань з методики екскурсійної роботи: показу і розповіді екскурсовода із значною кількістю помилок у розробці технологічні карти, маршруту екскурсії різних типів екскурсій.
35-59	Студенти погано оволоділи навчально-програмовим матеріалом, понятійно-термінологічним апаратом дисциплін «Практикум з екскурсознавства», допускають велику кількість помилок при виконанні завдань, передбачених робочою програмою завдань з екскурсійної методики та основ екскурсійної теорії. Оцінка «незадовільно» виставляється студентам, які не виконали програми навчальної дисципліни в повному обсязі.
0-34	Студенти не оволоділи навчально-програмовим матеріалом дисципліни «Практикум з екскурсознавства», допускають грубі помилки при виконанні практичних завдань, передбачених програмою, не знають основ екскурсійної теорії; не володіють екскурсійною методикою, не складають технологічні карти, маршрути проведення екскурсій.
Основні інформаційні джерела: 1.Бабарицька В. Екскурсовознавство і музеєзнавство: навч. посіб./ В. Бабарицька, А. Короткова, К.: Альтерпрес, 2007. 462 с. 2.Історія екскурсійної діяльності в Україні: навчальний посібник / В.Федорченко, О.Костикова, Т.Деорова. К.: Кондор, 2004. 166 с. 3.Ключко Ю.М. Музеєзнавство [Текст]: словник - довідник / Ю.М. Ключко; Укр. центр культур. досліджень. К.: НАКККиМ, 2013. 77 с. 4.Нездоймінов С. Організація екскурсійних послуг: навчально-методичний посібник / С.Г. Нездоймінов. Одеса: Астропринт, 2011. 2016 с. 5.Рутинський М.Й. Музеєзнавство: навч. посіб. / М.Й. Рутинський, О.В.Стецюк. К.: Знання, 2008. 428 с. 6.Словник-довідник термінології музейництва [Текст] / Роман Микульчак, Петро Слободян, Єлізавета Діденко, Тарас Рак; Нац. Ун-т «Львівська політехніка», техн. ком. стандартизації науч. техн. термінології м-ва екон. роз-ку і торгівлі . Л.: Вид-во Львівської політехніки,	

2012. 126 с.

7.Філоненко І. М. Екскурсознавство і музеєзнавство [Текст]: Тексти лекцій для студ. геогр.- турист. спец. вищих навч. закладів / Філоненко І. М. НДУ імені М.Гоголя. Ніжин: Вид-во НДУ імені М.Гоголя, 2010. 127 с.

8. Федорченко В.К. Історія екскурсійної справи в Україні: Навч. посібник / В.К. Федорченко, О.М. Костюкова, Т.А. Дьорова та ін. К. : Кондор, 2004. 15 с. 9.Федорченко В.К., Мініч І. М. Туристський словник-довідник: Навчальний посібник. К.: «Дніпро»,2000. 160 с.

10.Шаповал Л.І, Малярченко Т.Г. Експозиційна діяльність народного музею Остапа Вишні // Збірник матеріалів ХІІІ Міжнародної наукової студентської конференції «Актуальні питання розвитку науки та забезпечення якості освіти у ХІХ ст.» (за підсумками науково-дослідних робіт студентів 2019 р.), 7-8 квітня 2020 р., Полтава, ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі» (ПУЕТ) // електронний рс

11.Шаповал Л. І, Романенко В. В. Навчальні музеї у музейній мережі Полтавщини. *Збірник матеріалів ХІІІ Міжнародної наукової студентської конференції «Актуальні питання розвитку науки та забезпечення якості освіти у ХІХ ст.»* (за підсумками науково-дослідних робіт студентів 2019 р.), 7-8 квітня 2020 р., Полтава, ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі» (ПУЕТ) // електронний ресурс

12.Шаповал Л. І. Етнографічні колекції у музеях Полтавщини. *Структурні зміни у суспільстві та економіці під впливом комунікацій та інформації: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції* (м. Полтава, 12-13 травня 2016 року) / за ред. М.В.Макарової. – Полтава:ПУЕТ, 2016. С.207-2103.

13.Шаповал Л.І. Малярченко Т. Г., Народний музей Остапа Вишні. *Збірник матеріалів ХХІІІ Міжнародної наукової конференції студентів, магістрів, аспірантів факультету історії та географії*. Квітень 2020 р. Полтава: ІВЦ ПНПУ, 2020. С.36-39

14.Чагайда І.М., Грибанова С.В. Екскурсознавство: навч. посібник. К.: Кондор,2004. 240 с.

15.Якубовський В. І. Музеєзнавство: Підручник. – Кам'янець - Подільський: ПП Мощак М. І. 2010. 352 с.

Електронні ресурси:

<http://libif.ua/publish2009/1249300238.html>.

<http://etno.uaweb.org/>; <http://gmi.nau.edu.ua>; <http://elib.nplu.org/project.html>; <http://lemky.com>; www.etnolog.org.ua; www.archives.gov.ua; www.ukrreferat.com ;www.lvivstory.com ; www.hurtom.com;

catalog.online.ua/ukr/culture/.../regional/

https://studopedia.su/8_53106_lektsiya--profesiyna-maysternist-ekskursoveda.html

<http://samzan.ru/90661>

http://www.pidruchniki.com/.../novi_informatsiyni_tehnolo.../

www.rada.Kiev.ua

http://www.pidruchniki.com/.../problemi_perspektivi_rozvi.../

Забезпечення: Закони України: «Про Музеї та музейну справу», «Закон про туризм», «Про охорону культурної спадщини», загальні положення нормативно-правового регулювання екскурсійної діяльності в Україні, словники, довідники, підручники, відео-презентації. Карта «Музеї України».

Анотація навчальної дисципліни «Методика архівної фондової роботи»

П.І.Б., науковий ступінь, вчене звання НПП: Шаповал Лариса Іванівна, кандидат історичних наук, доцент

Кафедра: історії України (каб.19, навч.корпус.1)

Факультет: історії та географії

Назва освітніх програм, для яких пропонується НД: «Історія та археологія»	Мета: засвоїти теоретичні основи «Архівознавства», правові засади, формування Національного Архівного фонду України (НАФ), становлення архівної системи та діяльності державних архівних установ України, основні принципи комплектування, зберігання і використання інформаційно-документальних ресурсів; навчити формам, прийомам і методам архівної фондової роботи, підготувати майбутніх істориків до професійної роботи в архівах, зберігати й використовувати архівну інформацію у дослідницьких і викладацьких цілях в освітніх закладах України.
Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський)	
Семестр:7 Статус НД: вибіркова Кількість кредитів/годин: 4/120 Види індивідуальних завдань: не передбачені навчальною програмою	Попередні умови, необхідні для вивчення дисципліни: гуманітарні дисципліни: «Архівознавство та архівна справа», «Спеціальні історичні дисципліни», «Історія України».
Мова викладання: українська	Очікувані результати навчання(РНД): 1.Знати основні поняття і терміни навчальної дисципліни «Методики архівної фондової роботи». структуру та правові засади Національного Архівного Фонду, систему архівних установ України, 2.Орієнтуватися в контексті організації роботи державних архівів, архівних документів на рівні архівного фонду, справи, здійснення експертизи цінності документів для комплектування архіву, 3.Опанувати новітніми технологіями для зберігання документів відповідно їх обліку архівних установ для створення довідкового апарату до документів НАФ; 4. Класифікувати архівознавчі джерела та архівні матеріали за критеріями визначення цінності архівних документів (експертизою). 5. Здійснювати архівне описання документів в архівах для створення каталогізації облікових одиниць архівних фондів в державних архівах, методичних рекомендацій щодо архівної фондової роботи. 6.Оперувати основними напрямками форм використання архівної інформації в сучасній науково-дослідній та методичній роботі архівних установ.
Вид підсумкового контролю: залік	
Теми аудиторних занять та самостійної роботи: Тема 1 Архівний фонд та облік документів архіву. Тема 2 Національний Архівний Фонд України. Тема 3 Архівна система та мережа архівних установ. Тема 4 Організація роботи державних архівів та архівних документів. Тема 5 Архівне описування та облік документів архіву. Тема 6 Науково-дослідна робота архівних установ. Тема 7 Методична робота архівних установ.	
Форми і методи навчання: лекції (проблемна лекція, лекція-візуалізація); практичні заняття (усна відповідь, участь у діалозі, написання модульних контрольних робіт), самостійна робота студентів (позааудиторна, науково-дослідна робота студентів) – законспектована відповідь на питання самопідготовки, виконання тестових завдань; практика (навчальна); консультації. методи контролю і самоконтролю: усний, письмовий.	

тестовий, програмований, практичної перевірки, самоконтролю, самооцінки.

Система оцінювання: Оцінювання навчання студента здійснюється методами поточного, модульного та підсумкового контролю. Поточний контроль здійснюється під час проведення аудиторних занять у формі усного чи письмового опитування студентів, контрольних робіт. Модульний контроль здійснюється як підсумок роботи студента протягом вивчення окремого модуля за результатами опанування теоретичного та практичного матеріалу, передбаченого модулем у формі контрольної роботи, тестування, усне опитування. Підсумковий контроль знань студентів здійснюється після виконання усіх видів аудиторної та самостійної роботи у формі заліку.

методи оцінювання: метод усного контролю (індивідуальний, фронтальний). письмовий контроль (індивідуальний, фронтальний): метод письмового контролю – модульна контрольна робота; метод тестового контролю; контроль практичної діяльності студентів (виконання практичних завдань, виконання контрольних вправ).

– **критерії оцінювання:**

Сума балів, накопичених студентом у процесі вивчення навчальної дисципліни	Рівень досягнення студентом запланованих результатів навчання з навчальної дисципліни
90-100	Студенти всебічно володіють навчально-програмовим матеріалом з дисципліни «Методика архівної фондової роботи», знають Закон України «Про Національний архівний фонд та архівні установи»; методикою наукової роботи по комплектації архівних документів НАФ; здійснюють пошук та використання архівних документів у науково-дослідній та освітній роботі історика, облік архівних фондів та архівних документів, розмежовують види архівного описування та його поняття; визначають типологію архівних документів та режимів їх збереження в архівних установах.
75-89	Студенти опанували навчальний матеріал дисципліни «Методика архівної фондової роботи», методикою наукової роботи по комплектації архівних документів НАФ, обліку архівних фондів та архівних документів, розмежовують види архівного описування та його поняття; визначають типологію архівних документів та режимів їх збереження в архівних установах, успішно виконали завдання, передбачені навчальною програмою, засвоїли літературу, яка рекомендована робочою програмою; показують систематичний характер знань з дисципліни.
60-74	Студенти знають навчальний матеріал дисципліни «Методика архівної фондової роботи» в обсязі, необхідному для подальшого навчання і використання його у майбутній професії історика, архівіста, виконують завдання непогано, але із великою кількістю помилок, ознайомлені з літературою, яка рекомендована робочою програмою курсу.
35-59	Студенти ознайомилися з теорією дисципліни «Методика архівної фондової роботи», не володіють методикою наукової роботи по комплектації архівних документів НАФ; пошуком та використання архівних документів у роботі архівіста, обліком архівних фондів та архівних документів, не розмежовують види архівного описування, виконують завдання непогано, але із великою кількістю помилок, ознайомлені з літературою, яка рекомендована робочою програмою.
0-34	Студенти не оволоділи навчально-програмовим матеріалом дисципліни «Методика архівної фондової роботи», допускають грубі помилки при виконанні завдань, передбачених програмою. Оцінка «незадовільно» виставляється студентам, які не можуть продовжувати навчання або приступити до професійної діяльності після закінчення ЗВО.

Основні інформаційні джерела:

1. Архівознавство. Підручник для студентів історичних факультетів вищих начальних закладів / За ред. Я. Калакури та І.Матяш. Вид.-2-е. К.: Вид. дім «КМ Академія», 2002. 330 с.
- 2.Боровець І.І. Зарубіжне архівознавство [Текст]: навч. метод. посібник для студентів магістратури зі спеціальності 8.02030203 «Архівознавство» / Іван Боровець; Кам'янець-Подільський: К. ПНУ імені І. Огієнка, 2015. 62 с.
- 3.Закон України «Про Національний Архівний фонд та архівні установи»: станом на 20 липня 2005 р. / Верховна Рада України. Офіц. видання. К.: Парламентське вид-во, 2005. 28 с.
- 4.Загальний міжнародний стандарт архівного описування ISAD (G) / Держкомархів; УНДІФСД. Вид.2-е. К., 2001. 48 с.
- 5.Матяш І.Б. Архівознавство: методологічні засади та історія розвитку / І.Б. Матяш. К.: ВД «Києво-Могилянська академія», 2012. 516 с.
6. Нефедов К.Ю., Карпенко О.О. Архівознавство. Навчальний посібник / К.Ю. Нефедов, О.О.Карпенко. Х.: Нац. аерокосм. ун-т «Харківський авіаційний інститут», 2008. 82 с.
- 7.Онищенко О.С. Архіви України [Текст]: путівник / Державний Комітет архівів України, Укр. НДІ архівної справи та документознавства, [за заг. ред. Ірини Матяш]. К.: Горобець, 2007. – 183 с.
- 8.Основні положення організації науково-дослідницької та методичної роботи в державних архівних установах України / І.Б. Матяш та ін. (уклад.): УНДІ архівної справи та документознавства. К.: УНДІАСД, 2001. 50 с.
- 9.Українська архівна енциклопедія / І.Б. Матяш та ін. (голова ред.) Держ. Комітет архівів України, Укр. НДІАСД. К.: УНДІАСД, 2008. 881 с
- 10.Шаповал Л.І., Лахно О. П. Навчальна архівна та музейна практика: Навчально-методичний посібник / Л. І. Шаповал, О. П. Лахно. – Полтава: Друкарська майстерня, 2017. 30 с.
- 11.Шаповал Л.І., Пантелей С. Архівна справа в роки Української революції 1917-1920 х років. *Збірник матеріалів ХХ студентської наукової конференції. історичного факультету*. Березень 2017 року. Полтава: ІВЦ ПНПУ, 2017. С.37-41
- 12.Шаповал Л.І. Праці Полтавської вченої архівної комісії у фондах Державного архіву Полтавської області (ДАПО). *Південь України: етноісторичний, мовний, культурний та релігійний виміри*: збірка наукових праць. Вип.7 / відп. ред. М.І. Михайлуца. Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС, 2019. С.559- 566.

Електронні ресурси:

Бюлетень Галузевої служби науково-технічної інформації [http:// www. scarch. kiev. ua](http://www.scarch.kiev.ua) / BiblGraph / index.;

<http://www.archives.gov.ua> – офіційний веб-портал Державного комітету архівів.

<http://www.history.org.ua> – сайт Інституту історії України НАН України.

zakon.rada.gov.ua Про затвердження Правил роботи архівних установ України

[ips.ligazakon.net/document FIN 8237](http://ips.ligazakon.net/document/FIN_8237) Про основні правила роботи державних архівів України

[undiasd.archives.gov.ua / doc_osod-pohod.metod.rec.pdf](http://undiasd.archives.gov.ua/doc_osod-pohod.metod.rec.pdf) Державний Комітет архівів України, УНДІАСД

[undiasd.archives.gov.ua / doc/mr-katalog](http://undiasd.archives.gov.ua/doc/mr-katalog) Державна архівна служба України

www.ukrinform.ua/ rudric-society 3116314-anatolij-hromov-golova-de Державна архівна служба ,голова Анатолій Хромов

Забезпечення: Закон «Про Н А Ф та архівні установи»; положення організації науково-дослідної та методичної роботи в державних архівних установах України, словники, довідники, енциклопедія, посібники, путівник, електронні презентації

Анотація навчальної дисципліни
«Місто Полтава у другій половині XVIII ст»

П.І.Б., науковий ступінь, вчене звання НПП: Волошин Юрій Володимирович, доктор історичних наук, професор

Кафедра: історії України (каб.19, навч.корпус.1)

Факультет: історії та географії

Назва освітньої програми , для якої пропонується НД: «Історія та археологія»	Мета: ознайомлення здобувачів освітнього ступеня «бакалавр» з особливостями розвитку міста Полтави у другій половині XVIII ст. Особлива увага присвячена ознайомленню студентів із формуванням міського простору, діяльністю магістрату, статеві-віковою, шлюбною й соціальною структурою населення, функціонуванням інституту шлюбу і сім'ї, типологією родини тощо. Загальною метою курсу є розширення знань студентів про чисельність населення міста у XVIII ст., його регіональну й станову ідентичність, рівень освітній й медицини, особливості реалізації міського самоврядування, що базувалось на нормах магдебурзького права.
Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський)	
Семестр: 8 Статус НД: вибіркова Кількість кредитів/годин: 4/120 Види індивідуальних завдань: Не передбачено навчальним планом	Попередні умови, необхідні для вивчення дисципліни: Історія України, спеціальні історичні дисципліни
Мова викладання: українська	Очікувані результати навчання(РНД): 1. Знати особливості розвитку Полтави у другій половині XVIII ст. 2. Розуміти соціальну, статеві-вікову та шлюбну структуру населення. 3. Демонструвати знання рівня розвитку освіти та стану медицини в полковому центрі Гетьманщини. 4. Знати причини міжособистісних конфліктів та кримінальної злочинності у той час. 5. Вміти застосовувати ці знання на практиці.
Вид підсумкового контролю: Залік	
Теми аудиторних занять та самостійної роботи: 1. Міський простір; 2. Органи міського управління; 3. Статеві-вікова та соціальна структура населення; 4. Шлюб і родина в ранньомодерній Полтаві; 5. Конфлікти та злочини у Полковому місті; 6. Стан освіти та система охорони здоров'я.	
Форми і методи навчання: <i>Форми організації навчання:</i> лекції (проблемна лекція, мультимедійна лекція-візуалізація); практичні заняття; самостійна робота. <i>Методи за характером навчально-пізнавальної діяльності студентів:</i> проблемного навчання (проблемного викладення матеріалу, створення проблемних ситуацій, групова дискусія). <i>Методичні прийоми як компоненти методів:</i> вербальні (розповідь, пояснення, дискусія); ілюстративно-демонстраційні, прикладні (вправи, практичні завдання).	
Система оцінювання: — методи оцінювання: усне та письмове опитування, тестування, виконання практичних завдань, завдань для самостійної роботи, завдань модульної контрольної роботи. — критерії оцінювання:	

Сума балів, накопичених у процесі вивчення навчальної дисципліни	Рівень досягнення аспірантом запланованих результатів навчання з навчальної дисципліни
90 – 100	За глибокі знання навчального матеріалу, що міститься в основних і додаткових рекомендованих літературних джерелах, вміння аналізувати явища, які вивчаються, у їхньому взаємозв'язку і розвитку, чітко, лаконічно, логічно послідовно відповідати на поставлені запитання, вміння застосовувати теоретичні положення під час розв'язання практичних завдань.
75 – 89	За міцні знання навчального матеріалу, аргументовані відповіді на поставлені запитання, вміння застосовувати теоретичні положення під час розв'язання практичних задач.
60 – 74	За посередні знання навчального матеріалу, мало аргументовані відповіді, слабе застосування теоретичних положень під час розв'язання практичних задач. За слабкі знання навчального матеріалу, неточні або мало аргументовані відповіді, з порушенням послідовності викладення, за слабе застосування теоретичних положень під час розв'язання практичних задач.
35 – 59	За слабкі знання навчального матеріалу, неточні або мало аргументовані відповіді, з порушенням послідовності викладення, за слабе застосування теоретичних положень під час розв'язання практичних задач.
0 – 34	За незнання значної частини навчального матеріалу, істотні помилки у відповідях на запитання, невміння орієнтуватися під час розв'язання практичних задач, незнання основних фундаментальних положень.
Основні інформаційні джерела: - Волошин Ю. Козацька феміда: гродське судочинство в Гетьманщині. Київ: К.І.С., 2019. 208 с. - Волошин Ю. Козаки і посполиті: Міська спільнота Полтави другої половини XVIII ст. Київ: К.І.С., 2016. 356 с. - Волошин Ю. Населення домогосподарств і структура родин мешканців Полтави другої половини XVIII ст. : за матеріалами сповідних розписів / Ю. Волошин. <i>Соціум : альманах соціальної історії</i>. К., 2013. Вип. 10. С. 31–50. - Волошин Ю. Письменність серед мешканців Полтави другої половини XVIII ст. : (за матеріалами Румянцевського опису). <i>Київська Академія</i>. 2008. Вип. 5. С. 143–154. - Коваленко О. Ремісничі цехи м. Полтави XVIII ст.. <i>Краєзнавство</i>. 2010. № 1–2. С. 130–135. - Коваленко О. Полтава XVII–XVIII ст. / О. Коваленко. К. : Вид. Олег Філюк, 2015. 232 с. - Місто Полтава в Румянцевському описі Малоросії 1765–1769 рр. / упоряд., вступ. ст. і комент. Ю. Волошина. К. : Наш час, 2012. 576 с. - Рклицкий М. В. Казаки Полтавского полка по материалам Румянцевской описи / М. В. Рклицкий. Полтава : Типо-литография приемен. Дохмана, 1913 г. Т. 1. – с. 1 – 301 ; т. 2 – 1914. С. 311 – 833. - Мокляк В. Невідома архівна справа про будівництво Успенського собору в Полтаві / В. Мокляк, В. Трегубов. <i>Полтавські Єпархіальні Відомості</i>. 2003. Ч. 9. С. 211–232. - Пляшко Л. А. Подорож до міста XVIII ст. / Л. А. Пляшко. К. : Наук. думка, 1980. 151 с. - Полтава : історичний нарис. – Полтава : Полтав. літератор, 1999. – 280 с, іл. + 24 с. вкл. - Полтавщина : енцикл. довід. / за ред. А. В. Кудрицького. К. : Укр. Енциклопедія ім. М. П. Бажана, 1992. 1024 с. : іл. - Тищенко М. Нариси з історії зовнішньої торгівлі України у XVIII ст. / М. Тищенко ; переднє сл. С. І. Білоконя. Біла Церква : Вид.	

Пшонківський О. В., 2010. 160 с.

14. Voloshyn Y. Servants in the Hetmanate cities: the case of Poltava city during the 1760-1770s. // Journal of Family History. - Volume 42, Issue 4, October 2017 - pp. 351–368. Article first published online: September 4, 2017.

Електронні ресурси:

Історія Полтави (сайт Бориса Тристанова) - <http://histpol.pl.ua/ru/>

Забезпечення: навчальний контент з дисципліни, мультимедійне обладнання, мультимедійний супровід (презентації в Power Point).

Анотація навчальної дисципліни «Історія повсякдення»

П.І.Б., науковий ступінь, вчене звання НПП: Сердюк Ігор Олександрович, доктор історичних наук, доцент

Кафедра: історії України (каб.19, навч.корпус.1)

Факультет: історії та географії

Назва освітніх програм, для яких пропонується НД: «Історія та археологія»	Мета: формування умінь і навичок вивчення історичних аспектів повсякденного життя, як засадничого складника побутування соціуму.
Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський)	
Семестр: 8 Статус НД: вибіркова Кількість кредитів/годин: 4 / 120 Види індивідуальних завдань: есеї, робота з текстами та візуальними джерелами	Попередні умови, необхідні для вивчення дисципліни: Дисципліни історичного та/або філософського спрямування.
Мова викладання: українська	Результати навчання: У результаті вивчення дисципліни студенти отримають теоретичні знання та практичні уміння необхідні для фахового розуміння повсякденності, як такого ж важливого складника функціонування соціуму, я політика чи економіка. Вивчення курсу буде корисним як майбутнім науковцям, так і вчителям-історикам, адже вони отримають фахові знання про використання деталей повсякденного життя як внутрішніх маркерів вивчення суспільства. Вивчення дисципліни сприятиме формуванню інтегральних, загальних та фахових компетентностей, передбачених діючими освітньо-професійними програмами першого рівня вищої освіти за спеціальностями 032 «Історія та археологія» та 014 «Середня освіта (Історія)», а також будь-якими іншими освітньо-професійними програмами педагогічного спрямування. У результаті проходження курсу здобувачі вищої освіти: матимуть здатність: розв'язувати спеціалізовані задачі та практичні проблеми у галузі навчання та дослідження історії, що передбачає глибоке переосмислення наявних та створення нових цілісних знань, оволодіння методологією наукової та науково-педагогічної діяльності, проведення самостійного наукового дослідження, результати якого мають наукову новизну, теоретичне та практичне значення; до збору, обробки, збереження, продукування і передачі професійно важливої інформації з метою її використання в рамках професійного контенту; вмітимуть: орієнтуватися у сучасних методологіях історичної науки, працювати з джерелознавчими методиками; аналізувати історіографію та критично осмислювати тексти і джерела для розуміння соціально-історичних феноменів (на прикладі історії повсякдення).
Вид підсумкового контролю: залік	

Теми аудиторних занять та самостійної роботи:

Тема 1. Повсякдення як об'єкт історичних досліджень.

Тема 2. Сучасна українська історіографія та історія повсякденності.

Тема 3. Головні інституції та тематичні видання.

Тема 4. Культурна історія речей.

Тема 5. Історія їжі.

Тема 6. Історія одягу.

Тема 7. Вивчення домашнього простору, організації домашнього господарства, праці, дозвілля.

Тема 8. Історія гри.

Тема 9. Повсякдення екстремальних ситуацій.

Форми і методи навчання: лекційні та практичні заняття, самостійна робота; розповідь, пояснення, лекція, бесіда, ілюстрація, демонстрація, практичні методи роботи з джерелами

Система оцінювання:

–**методи оцінювання:** усний, письмовий, тестовий, програмований, практичної перевірки, самоконтролю, самооцінки

– **критерії оцінювання**

Сума балів, накопичених студентом у процесі вивчення навчальної дисципліни	Рівень досягнення студентом запланованих результатів навчання з навчальної дисципліни
90-100	Студенти всебічно, систематично і глибоко володіють навчально-програмовим матеріалом, вміють самостійно виконувати завдання, передбачені програмою, засвоїли основну і ознайомлені з додатковою літературою, яка рекомендована програмою. Оцінка «відмінно» виставляється студентам, які набули усіх необхідних практичних умінь і навичок, виявили творчі здібності і використовують їх при вивченні навчально-програмового матеріалу. Проявили нахили до наукової роботи
75-89	Студенти опанували навчально-програмовий матеріал, успішно виконали завдання, передбачені програмою, засвоїли основну літературу, яка рекомендована програмою; показують систематичний характер знань з дисципліни і вміють самостійно поповнювати свої знання протягом всього навчання.
60-74	Студенти знають основний навчально-програмовий матеріал в обсязі, необхідному для подальшого навчання і використання його у майбутній професії, виконують завдання непогано, але із значною кількістю помилок, ознайомлені з основними ресурсами, які рекомендовано програмою. Оцінка «задовільно» виставляється студентам, які допустили помилки при виконанні підсумкових завдань, але під керівництвом викладача вони знаходять шляхи їх подолання
35-59	Студенти погано оволоділи навчально-програмовим матеріалом, допускають велику кількість помилок при виконанні завдань, передбачених програмою. Оцінка «незадовільно» виставляється студентам, які не можуть продовжувати навчання або приступити до професійної діяльності після закінчення ЗВО без додаткових знань з даної дисципліни
0-34	Студенти не оволоділи навчально-програмовим матеріалом, допускають грубі помилки при виконанні завдань,

	передбачених програмою. Оцінка «незадовільно» виставляється студентам, які не можуть продовжувати навчання або приступити до професійної діяльності після закінчення ЗВО.
--	---

Основні інформаційні джерела:

1. Білоус Н. «Маскарад тварин» у жартах і пародіях луцьких канцеляристів другої половини XVIII ст. // Соціум. Альманах соціальної історії. Вип. 10. Київ: Інститут історії України НАН України, 2013. С. 161–191.
2. Блок М. Апологія історії або ремесло історика. Київ, 2018.
3. Грушевський М., Кузеля З. Дитина у звичаях і віруваннях українського народу. Репр. вид. 1906 р. К.: Інтелектуальна книга, 2017.
4. Грушевський М., Кузеля З. Дитина у звичаях і віруваннях українського народу. Репр. вид. 1907 р. Ч. 2. К.: Інтелектуальна книга, 2017. 196 с.
5. Заглада Н. Побут селянської дитини. Матеріали до монографії с. Старосілля. К., 1929. 218 с.
6. Калверт К. Дети в доме: материальная культура раннего детства, 1600–1900 / Пер. с англ. О. Кошелевой, И. Савельевой, В. Безрогова. М.: НЛО, 2009. 272 с.
7. Коваленко О., Сердюк І. «Іграшка чи ремесло?»: один з аспектів дитинства в ранньомодерній Україні // Київська старовина. 2012. № 5–6. С. 45–56.
8. Козеллек Р. Часові пласти. Дослідження з теорії історії. Київ, 2006.
9. Косміна О. Вбрання української еліти XVII–XVIII ст. // Соціум. Альманах соціальної історії. Вип. 11–12. Київ: Інститут історії України НАН України, 2015. С. 330–365.
10. Маслійчук В. Деякі відомості про ігри та іграшки для дітей у Слобідській та Лівобережній Україні в другій половині XVIII століття // Народна творчість та етнографія. 2010. № 6. С. 72–76.
11. Нові підходи до історіописання. За редакцією Пітера Берка. Київ: Ніка-Центр, 2010.
12. Острась Е. Врожайність зернових культур, хлібні ціни та забезпеченість населення хлібом в Лівобережній Україні в другій половині XVIII ст. Донецьк: Донецький національний університет, 2003.
13. Сердюк І. Дитина та «квартирне питання» в Гетьманщині // Емінак: науковий щоквартальник. 2018. №1 (21). Т.3. С. 47–52.
14. Яременко М. Насолоди освічених в Україні XVIII століття (про культуру вживання церковною елітою чаю, кави та вина) // Київська академія. 2012. Вип. 10. С. 117–184.

Електронні ресурси:

<http://www.history.org.ua> – сайт Інституту історії України НАН України.

<http://litopys.org.ua/> – сайт, котрий спеціалізується на джерелах з історії України. Містить тексти літописів, щоденників, пам'ятки літератури, історичні мапи та документи.

<http://chtyvo.org.ua/> – електронна бібліотека, де за допомогою користувацького пошуку легко віднаходяться нові дисертації історичного спрямування та автореферати, з якими працюємо під час вивчення дисципліни.

Забезпечення: комп'ютер, мультимедійний проектор, база візуальних зображень та текстів.

Анотація навчальної дисципліни
«Методика музейно-етнографічних досліджень»

П.І.Б., науковий ступінь, вчене звання НПП: Шаповал Лариса Іванівна, кандидат історичних наук, доцент

Кафедра: історії України (каб.19, навч.корпус.1)

Факультет: історії та географії

Назва освітньої програми , для якої пропонується НД: «Історія та археологія»	Мета: вивчити закономірності розвитку музеїв як науково-дослідних і культурно-освітніх установ категорії української етнографічної науки, її методологію, ознайомити студентів із роботою музейних закладів України, навчити формам, прийомам, методам музейної роботи в пошуку, фіксації етнографічних матеріалів, збереженні й використанні здобутої інформації у польових умовах під час етнографічної експедиції та поповнення музейних фондів предметами української старовини для оновлення музейних експозицій у дослідницьких і викладацьких цілях для освітніх закладів України.
Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський)	
Семестр: 8 Статус НД: вибіркова Кількість кредитів/годин: 4/120 Види індивідуальних завдань: не передбачені навчальною програмою	
Мова викладання: українська	
Вид підсумкового контролю:залік	Попередні умови, необхідні для вивчення дисципліни: «Історичне краєзнавство», «Музезнавство та музейна справа», «Етнографія України», «Історія України» Очікувані результати навчання(РНД): 1. знати основні поняття музезнавства та етнографії, їх методику; 2. класифікувати музейні предмети, виокремлювати їх типи за критеріями визначення цінності музейних предметів, проводячи їх науковий аналіз. 3. вивчити систему комплектування та функціонування музейних фондів, використання музейних експозицій, колекцій для науково-дослідної та освітньої роботи музезнавця; 4. розпізнавати особливості діяльності музеїв відповідно їх класифікації та принципи побудови етнографічних експозицій в музейних закладах України; 5. знати правила ведення польової документації етнографічного польового дослідження; 6. виявляти інформаторів (респондентів), етнографічні об’єкти під час польових досліджень; 7. виконувати фіксацію усно-історичних і етнографічних матеріалів за анкетами чи програмами-питальниками ІМФЕ імені М.Т.Рильського.
Теми аудиторних занять та самостійної роботи: Тема 1. Музезнавство, етнографія як наука і навчальна дисципліна. Тема 2.Класифікація музеїв. Основні напрямки роботи музеїв. Тема 3. Комплектування, облік і зберігання музейних фондів. Тема 4. Організація польових етнографічних досліджень. Тема 5. Види і методи польових досліджень. Тема 6. Збір вербальної етнографічної інформації та праця з інформатором Тема 7. Методика і практика дослідження матеріальної й духовної культури народу Тема 8. Правила ведення, зберігання документів під час експедиції, опрацювання польових етнографічних матеріалів для передання в музей.	
Форми і методи навчання: форми організації навчання:лекції (проблемна лекція, мультимедійна лекція); практичні заняття (усна відповідь, участь у діалозі, модульна контрольна робота); самостійна робота студентів (аудиторна, науково-дослідна робота); консультації.	

методи контролю і самоконтролю: усний, письмовий, тестовий, програмований, практичної перевірки, самоконтролю, самооцінки.	
Система оцінювання: Оцінювання навчання студента з дисципліни «Методика музейно-етнографічних досліджень» здійснюється методами поточного, модульного, підсумкового контролю. Поточний контроль здійснюється під час проведення аудиторних занять у формі усного чи письмового опитування. Модульний контроль здійснюється за результатами опанування теоретичного та практичного матеріалу у формі контрольної роботи, тестування. Після виконання усіх видів навчальної роботи студент складає залік (тестовий контроль). методи оцінювання: метод усного контролю (індивідуальний, фронтальний). письмовий контроль (індивідуальний, фронтальний): метод письмового контролю – модульна контрольна робота; метод тестового контролю; контроль практичної діяльності студентів (виконання практичних завдань, виконання контрольних вправ). критерії оцінювання:	
Сума балів, накопичених студентом у процесі вивчення навчальної дисципліни	Рівень досягнення студентом запланованих результатів навчання з навчальної дисципліни
90-100	Студенти володіють змістом навчальної програми дисципліни «Методика музейно-етнографічних досліджень»: класифікують музейні предмети, виокремлюють їх типи; визначають характер музейної експозиції й зміст наукової концепції; розпізнають принципи побудови етнографічних експозицій, методи, структуру їх побудови, знають правила ведення польової документації під час етнографічного дослідження; уміють виявляти інформаторів, історичні та етнографічні об'єкти згідно проблематики; виконують фіксацію усно-історичних і етнографічних матеріалів.
75-89	Студенти опанували навчальний матеріал дисципліни «Методика музейно-етнографічних досліджень», виконали завдання, передбачені програмою, засвоїли рекомендовану літературу, показують систематичний характер теоретичних знань з музеєзнавства та етнографії; розпізнають принципи побудови етнографічних експозицій, методи, структуру їх побудови, знають правила ведення польової документації під час етнографічного дослідження; уміють виявляти інформаторів, етнографічні об'єкти згідно заданої проблематики; виконують фіксацію усно-історичних і етнографічних матеріалів
60-74	Студенти знають навчально-програмовий матеріал дисципліни «Методика музейно-етнографічних досліджень», в обсязі, необхідному для виконання практичних завдань і використання його у професії музеєзнавця, ознайомлені з рекомендованою літературою, виконують завдання непогано, але із значною кількістю помилок при виконанні практичних завдань, але під керівництвом викладача знаходять шляхи їх подолання.
35-59	Студенти погано оволоділи понятійно-термінологічним апаратом дисциплін «Методика музейно-етнографічних досліджень», музеєзнавства, етнографії, допускають велику кількість помилок при виконанні практичних завдань, передбачених програмою у пошуковій роботі музеєзнавця, етнолога, не виконали програми дисципліни в повному обсязі.
0-34	Студенти не оволоділи навчально-програмовим матеріалом дисципліни «Методика музейно-етнографічних досліджень», допускають грубі помилки при виконанні завдань, передбачених програмою. Оцінка «незадовільно»

виставляється студентам, які не можуть продовжувати навчання або приступити до професійної діяльності після закінчення ЗВО

Основні інформаційні джерела:

1. Глушко М. Методика польового етнографічного дослідження: Навч. посіб. Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. І.Франка, 2008. 288 с.
2. Глушко М. Опрацювання та оформлення польових етнографічних матеріалів для здачі в архів на зберігання: методичні рекомендації. – Львів: Вид. центр ЛНУ імені Івана Франка. 2007. 20 с.
3. Етнографія України: Навч. посіб. для студ. вузів / За ред. С.А. Макарчука. 2-е вид., перероб. та допов. Л.: Світ, 2004. 520 с.
4. Етнографія України. Навчально-методичний комплекс для студентів історичного факультету (напрямок підготовки «Історія»). Укладач Л.І.Шаповал. ПНПУ імені В.Г.Короленка. Полтава, 2012. 156 с.
5. Ключко Ю.М. Музеєзнавство [Текст]: словник - довідник / Ю.М. Ключко; Укр. центр культур. досліджень. К.: НАКККіМ, 2013. 77 с.
6. Кожолянко Г., Шестаков Ю.П. Етнографічні експедиції та етнографічна практика: навч. посіб. Чернівці: Рута, 2000. 63 с.
7. Маньковська Р.В. Музеї України у суспільно-історичних викликах ХХ-початку ХХІ ст. Львів: Простір, 2016. 408 с.
- Паньків М.І. Організація польових досліджень з етнографії: Посібник. Івано-Франківськ, 2005. 123 с.
8. Рутинський М.Й. Музеєзнавство: навч. посіб. / М.Й. Рутинський, О.В. Стецюк. К.: Знання, 2008. 428 с.
9. Сапожник Д.І. Музеєзнавство та музейно-виставкова справа [Текст] навч. посіб. / Сапожник Д.І.; Укоопспілка, Львів. комерційна академія. Львів: Вид-во Львів. Комерц. Академії, 2013. 239 с.
10. Словник-довідник термінології музейництва [Текст] / Роман Микульчак, Петро Слободян, Єлизавета Діденко, Тарас Рак; Нац. Ун-т «Львівська політехніка», техн. ком. стандартизації науч. техн. термінології м-ва екон. роз-ку і торгівлі. Л.: Вид-во Львівської політехніки, 2012. 126 с.
11. Шаповал, Л. І. Словник етнографічних (етнологічних) понять і термінів / Л. І. Шаповал. Вид. 2 змін. та доп; Полтава: ТОВ «АСМІ», 2016. 298 с.
12. Шаповал Л.І., Лахно О.П. Архівна та музейно-етнографічна практика. Робоча програма навчальної практики для підготовки здобувачів освітнього ступеня «бакалавр» за спеціальністю 014 Середня освіта (Історія), напрям підготовки 01 Освіта. Полтава: ПНПУ імені В.Г.Короленка, 2019. 20 с.
13. Шаповал Л. Місце народних музеїв у музейній мережі Полтавщини наприкінці ХХ – першій третині ХХІ століть // Донеччина: природа, люди, культура. Пам'яті Віталія Циміданова. Управління культури і туризму. Донецька обласна державна адміністрація. Донецький обласний краєзнавчий музей. Краматорськ: Вид-во ДОКМ, 2019. С.21-26
14. Якубовський В. І. Музеєзнавство: Підручник. Кам'янець - Подільський: ПП Мощак М. І. 2010. 352 с.

Електронні ресурси:

1. Віртуальна екскурсія по музеях світу. – Режим доступу: [http:// libif.ua/publish2009/1249300238.html](http://libif.ua/publish2009/1249300238.html).
2. Кращі музеї світу – музейний простір України. – Режим доступу: [http:// prostir. museum/museums/ua/bestworld](http://prostir.museum/museums/ua/bestworld).
3. <http://etno.uaweb.org/>; <http://gmi.nau.edu.ua>; <http://elib.nplu.org/project.html>; <http://lemky.com>; www.etnolog.org.ua;
4. catalog.online.ua/ukr/culture/.../regional/
5. <http://ethnography.org.ua/content/yak-zapysaty-babusyu-abo-osnovy-polovoyi-roboty> Український етнологічний центр ІМФЕ імені М.Т.Рильського

Забезпечення: Закони України «Про Музеї та музейну справу», «Про охорону культурної спадщини», анкети – питальники, програми – запитальники ІМФЕ імені М.Т.Рильського, словники, довідники, енциклопедія українознавства, навчальні посібники, електронні презентації.